

M
197.117 OSZK
.....

OTROKOCSI FÓRIS FERENCZ

ÉLETE

ÉS IRODALMI MŰKÖDÉSE.

IRTA

FALLENBÜCHL FERENCZ.

ESZTERGOM
BUZÁROVITS GUSZTÁV KÖNYVNYOMDÁJA
1899.

Föd. Argyal Kälman, Hekes för. J. Lelker
Wnall

öfvide litfle lake Jeleäl.

98. 21/11 Naghombatban. a bergo

OTROKOCSI FÓRIS FERENCZ

ÉLETE

ÉS IRODALMI MŰKÖDÉSE.

IRTA

FALLENBÜCHL FERENCZ.

ESZTERGOM

BUZÁROVITS GUSZTÁV KÖNYVNYOMDÁJA

1899.

M 197/117

ORSZÁGOS SIECHENYI KÖNYVTÁR
1968/R leltár

(R
2)

A XVII. évszáz hitvitázói főleg egy sarkalatos kérdést tárgyaltak. Melyik hát a Krisztusnak igazi egyháza? ezt akarta mindegyik, katolikus és protestáns, pap és laikus teljes bizonyossággal tudni.

A katolikus egyház buzgó harcosai, az önfeláldozó jézustársaságiak a tizenhetedik század derekán, mint a kath. visszahatás korában ép e kérdés felvetésével és a ráfelelő meggyőző érvekkel értek el nagy hatást.

E kérdés rendületlen feszegetésében töltötte életét Otrókocsi Fóris Ferencz is, akinek irodalmi tevékenységét, s a hit és tudomány odaadó szolgálatában töltött életét ismertetni szándékunk.

A kútforrások, melyekből Otrókocsi Fóris Ferencz életére vonatkozó adatokat merithetünk, születése helyének és idejének megállapításában eltérők. Bod Péter »Magyar Athenas«-ában, Horányi »Memoria Hungarorum«-ában, Danielik »Magyar Irók« lexiconában és utánuk Bartók »A szatmári ref. collegium történetében« Otrókocsit rimaszécsi születésűnek mondják. Jöcher a »Gelehrten-Lexicon«-ban, Bartholomaeides a »Historia Com. Gömör«-ben, bizonyára a jó öreg Czvittinger után indulnak és Otrókocsról származtatják Otrókocsi Fóris Ferenczet.

Czvittinger ez állítását per analogiam bizonyítja. Ha Szegedi Kis Istvánt születési helyéről Szegedről, Tótfalusi Kis Istvánt Tótfaluról, Ujfalvi Katona Andrást Ujfaluról, (születésük helyéről) nevezik, akkor Fóris Ferencz is azért mondja magát Otrókocsinak, mivel Otrókocsi születésű. Születése évről az említett kútfők közül csak Danielik emliti határozottan az 1640. év októberét. A többiek nem

tesznek róla említést. A »Pallas Lexicon« írója azonban 1648-ba teszi Otrókocsi születését.

A két vitás kérdés közül az elsőt nem, de a másodikat határozottan eldönthetjük és a Pallasét fogadjuk el. Igaz, hogy Danielik állítását megerősíteni látszik Bartók *hiteles* adata, mely szerint Otrókocsi már 1659-ben Szatmárt segédoktató volt. De ez évszám, talán Danieliké is sajtóhiba lehet csak, mert Otrókocsi Fóris Ferencz Lavater Jánoshoz intézett levelében maga mondja: »Natus 1648. mens. Oct.«

Bárhol is töltötte Otrókocsi Fóris Ferencz ifjúságát, akár Rimaszécsen, a neves Széchy család ez ősi fészkeiben, mely állítólag Alpári Zalánnak volt nyári mulatóhelye¹, akár a kis Otrókocson, annyi bizonyos, hogy Kálvin tanát követő szüleitől a magyar faj erős szeretetét és szinte rajongásig menő vallásos buzgalmat nyert.

Bizonyára áhitattal csüngött művelt kálvinista tanítójának szaván, főleg ha a szent bibliát, a gyermek szívére nemesítő tanok e legszebb könyvét magyarázgatta. Ő maga is beismeri, hogy a profán tudományokért, — jóllehet nagyszámú könyveiben széleskörű tudományt tesz közkinccsé, amiért őt Czvittinger a »Polyhistor« nevére érdemesíti — sohasem lelkesült.² Csak a szent tudomány vonzotta fogékony lelkét, ennek kedvéért tette éjjeleit is nappallá, ennek könnyebb megértéseért sajátította el a többi tudományt.

Ő tipikus alakja az igazi kálvinista deáknak, aki mohó vágygyal, tán sok nélkülözéssel, magába szívja a tudományt, hogy aztán az igen szerény tanítói állásban buzgó apostola legyen a reformációnak. Alighogy kijárja a hazai iskolákat, már is a szatmári református collegiumban találkozunk vele, hová a városi tanács hívta meg őt második oktatóul Veszprémi István mellé.³

A szatmári collegiumot a reformáció hívta életbe. Volt ugyan itt iskola már azelőtt is a XIV. és XV. szá-

¹ A Pallas nagy lexikona 14. k.

² Czvittinger.

³ Bartók jegyzéke szerint 1659-ben, de helyesebben a »Pallas« szerint 1669.

zadban a jámbor dömések és minoriták kezében; de e szerzetesek működését tönkretette a reformáció a XVI. században. A tudós szerzetesekkel együtt a katolicizmus is leszorult itt másfél századra a küzdőtérről, melyet alig hogy elfoglalnak a protestánsok, máris a lelkes Milotai Nyilas István collegiumi rangra emeli az ujitók kezébe került iskolát. Nem volt ugyan oly nagyszabású intézet, mint a sárospataki, debreczeni, vagy enyedi collegium; hogy ilyenné fejlődjék, megakasztották Pázmánynak idetelepített jezsuitái. De azért mégis akadémiai színvonalon állt. A nagyobb részt bennlakó deákokat, kiknek kedvéért külön fegyelmi szabályokat és iskolai ítélőszéket állítottak, két tanár oktatta az úgynevezett felsőbb tudományokban. Az egyik a latin, görög és zsidó nyelvet, a másik a hittant, bölcseletet, mértant és történelmet adta elő csekélyszámú hallgatóinak. A pályavégzett növendékek vagy mint tanítók nyertek alkalmazást, vagy pedig Sárospatakra, Debreczenbe mentek magasabb kiképzetés végett. Így a szatmári iskola jobbadán csak előkészítője volt az akadémiai tanulmányoknak.¹

Ime Otrokocsi pályája kezdetének színhelye. Roppant csekély javadalom, csak 56 forint évi fizetés, 6 véka buza, és 12 köböl bor; de az ő szemeiben magasztos feladat!²

Lelkes ifjakkak szellemi idomítója, kiket »a reformata vallásban kell nevelnie, hogy minden áldásainak buzgó terjesztői legyenek.« Ezeknek az ifjakkak kell kis nyomdájukkal kezükben bércekről völgybe szállniok, faluról-falura vándorolniok, vagy valami kis fészekben megtelepedniök, hogy kicsinyeket és nagyokat, együgyü parasztokat és úri népet az irodalom barátjaivá avassanak.

Ő ki egész életében az öntagadás keresztjéhez borult, illuziókat tápláló lelkében csak erkölcsi súlyát mérlegelte a vállaira nehezédő hivatalnak. Hogy ennek megfelelhessen, kétszeres buzgalommal látott tanulmányaihoz. Annak a kis könyvtárnak, melyet Bethlen Gábor hagyatékából a colle-

¹ Bartók i. m.

² Bartók i. m.

gium tartott, bizonyára ő volt legbuzgóbb látogatója. Itt e csendes műhelyben szerezte meg nagy nyelvismereteit, az angol és hollandét, itt vetette meg alapját klasszikus ismereteinek, kellemetesen folyó latin stilusának.

Példát vehetett gyűlölt ellenségeitől, a jezsuitáktól. Habár teljes szívéből utálja őket mint »a fenevad ellenreformációnak sáskáit«, de tudományos készültségük, ügyes vitatkozó tehetségük vetélkedésre szólítja őt. Ott kérdezi a reformátusoktól a tudós Kolich jezsuita páter: »Ubi fuerit ecclesia reformata ante Lutherum, Calvinum et Zvinglium?«

A kérdés szívéen találja őt és replikára készíti, de csak későbbben, mert még jobban kell kiművelődnie, még ügyesebb fogásokat kell ellesnie a vitatkozó holland és angol tudósoktól, hogy mint kiképzett theologus küzdhessen református hite érdekében! Mint Otrókoci egyik leveléből tudjuk, azelőtt Szatmár városa maga gondoskodott arról, hogy a collegium tanítói valamely külföldi egyetemen doktori rangot nyerjenek.¹ A tanulnivágyó Otrókoci lesve leste a boldogító pillanatot, melyben megválva szerény katedrójától, a távoli Belgiumban mint tanuló töltsön néhány évet. De a város bőkezűségére ezuttal nem számíthatott, »inséges nyomorodott állapota« miatt. Jobb időket hiába várván, felírt 1671-ben Gömörvármegyéhez útiköltségért. Levelében, mely feltűnő tiszta helyesírással van írva, »gr.«-nak seholy nyoma, kéri, hogy kérését az eperjesi sokadalomra (vásárra) szolgáltassák fel, azon ott lesznek szatmári becsületes, jó emberei, kik kérésének teljesítését sürgetik, mint ő mondja »utánnam való felküldetésben fáradozhatnak.«

Vágya még ez évben teljesült.² A szatmári collegium vezetését a külföldön iskolázott Cl. Szenczi Pál³ vette kezébe s ő a rajnamelléki Ultrajectumba (Utrecht) ment akadémiai tanulmányokra.⁴

¹ Tört. Tár. 1884. 717.

² Az Ultrajectumi Akadémia testimoniuma szerint. Otrókoci; Examen reform. Praefatiójában.

³ Bartók i. m.

⁴ Az Ultr. Akad. szerint i. műben.

Az ultrajectumi akadémián e korban természetesen az a tudomány élte virágzását, mely a reformációtól izgalomba hozott kedélyeket leginkább érdekelte: a theologia, különösen pedig a Szentírás fejtegetése és evvel kapcsolatban a keleti nyelvek tudományos művelése. A Szentírást oly férfiak magyarázgatták itt, akik századuk tudósai közt előkelő rangot foglalnak el, minő: Burmann¹, Essenius², Voetius Gisbert³ stb. Mindnyájan bámulatos írói tevékenységet fejtettek ki, vitatkozva egymással, majd más akadémiák tudósaival. Így a leideni származású Burmann Ferencz, a »historia sacra« tanára és sok theologiai compendium szerzője sokat vitatkozott Essen András dogmatikussal »De moralitate sabbathi hebdomadalis« czimen. Voetius Gisbert pedig, aki a dordrechtli synoduson oly hevesen szállt sikra Calvin védelmében, legelkeseredettebb ellenfele volt a leydeni tanárnak, Coccejusnak.⁴ Coccejus János t. i. »Summa doctrinae de foedere et testamento Dei« című munkájában kiindulva azon alapelvből, hogy az ó- és újszövetség közt a legszorosabb összefüggés van, illusiókig vitte az ó-testamentomi Szentírás magyarázatát, allegorikus és tulmystikus értelmet adván a textusnak. Így többi közt Izaiás 19. fejezetében Nagy Konstantin utódainak versengését, a 23. fejezetben pedig Nagy Károly viselt dolgait látta megírva. Az exegesis ezen tulmisztikus és allegorikus irányát »foederalis theologia«-nak nevezték el és számosan követték, kiket Coccejanusoknak neveztek, ezek közé tartozott az előbb említett utrechtli tanár Burmann Ferencz is. Leghevesebb támadója pedig Voetius Gisbert volt. Bár a »Gelehrten Lexicon« úgy jellemzi őt, mint akiben több az olvasottság, mint invenióló értelem, és több a vakbuzgósága, mint szerénysége: tekintélye mégis oly nagy volt, hogy a Coccejus ellen intézett támadó irányt, melyet ő képviselt, sokan követték. E két férfiút követve oszlottak meg a hollandi theolo-

¹ Jöcher: Gelehrten Lexiconban l. e nevet.

² U. ott.

³ U. ott.

⁴ Kirchen Lexicon (Herder) III. k.

gusok: Coccejanusokra és Voetianusokra. Támadta ő Cartesius filozófiáját, és a reformatusok Calorját, a nagytekintélyű gröningai tanárt, Maresiust is, ki több mint száz munkában majd a katolikusokkal, majd a Socinianusokkal, Cabadistákkal, Cartesianusokkal, Grotiussal polemizált.

Az akadémia rectora pedig a nagyhirű hebreista Leusden János volt,¹ ki a tudós szenvedélyével egész életét kedvencz studiumának, a keleti nyelveknek szentelte és a holland filologus hangyaszorgalmával egybe is gyűjtötte mindazt ami e szakba vágott. Régi kéziratok nyomán tudós zsidók segítségével újra kinyomatta 1661. Amsterdamban a héber bibliát, melyben a verseket először jelzik számokkal, ez egyuttal alapja az újabb héber szentirási kiadványoknak. Az utrechti akadémián ő tanította a keleti nyelveket: a hébert, a chaldot és még a görög nyelvet is.

Ezek voltak tehát Otrókocsi tanárai. A legnagyobb szorgalommal hallgatta előadásait, s ők viszont a jámbor, vallásáért rendkívül buzgólkodó fiatalembert csakhamar megszerették. Különösen szerette őt Leusden János, mivel oly nagy hajlamot tanusított a keleti nyelvek iránt és rövid idő alatt nagy tökéletességre vitte e tanulmányait.² Nagy hatással lehettek reá vitatkozó tanárai, kiknek ügyes fortélyait vád- és védő-irataiban többször alkalmazta. Habár különös vonzalommal viseltetett a tekintélyes, vitáiban merész Voetius Gisbert iránt, kinek első művét is ajánlotta, úgy, hogy Bod Péter szerint vádolták is őt mintha Coccejus sentenciái ellen irt volna és a bűnök megbocsátását tagadta volna,³ még is meglátszik nagyszámú exegetikus művein, hogy Coccejus allegorizáló exegesisének terjesztője, Burmann Ferencz is tanította őt. Ő is mélyebb és mystikusabb értelmet keresett és talált a szentiratokban. Kivesz Izaiásból vagy Oseásból egy verset, és ezt a modern viszonyokra alkalmazva kötetet ír annak magyarázatáról, mint alább látni fogjuk.

1672. február 21-én nyilvánosan disputál az akadé-

¹ Kirchen Lexicon (Herder) VII.

² Az Ultr. Akad. testim. i. m.

³ Bod Péter »Magyar Athenas.«

mián a szokott formaságok közt dr. Burmann Ferencz tanár elnöklete alatt: »De Vocatione Abrahami.« E disputatióját ki is nyomatta és az említett Voetiuson kívül Asztalos Boldizsár szatmárvárosi birónak, Asztalos István és Kálnai István szatmári tanácsosoknak, az egész tanácsnak, Tarczali Péter szatmári esperesnek, Korocz András, Pály Mihály, Tatai Mihály és Szécsi István szatmári és németii papoknak, továbbá Veszprémi István nemrég szatmári iskola-igazgatónak, és Szenczi Pál igazgatónak ajánlotta hálaképen, hogy közbenjárásukkal lehetővé tették akadémiai tanulmányait.¹ E füzet meg van a sárospataki collegium könyvtárában.² Otrókocsinak ezen utrechti tartózkodására vonatkozólag, még egy jelentéktelen kis adatunk van, melyet Pataki István ref. pap naplójából veszünk.³ Ez mindenesetre szépen illusztrálja felebaráti szeretetét, melylyel mindenki, de főleg honfitársai iránt viseltetett. Az adat így szól: »1672. recipi per concambium tall. 10. Vratislavia missos a D. Paulo Wiski; item a D. Francisco Fóris Otrókocsi tall. 2. quos in summa necessitate mutuis exhibuerim, a duobus prioribus honeste et cito satis factum« . . .

1673-ban hazájába visszatér⁴ és Rimaszécsen választják meg lelkésznek. Tudományos ismereteit, melyeket az utrechti akadémián nagyban gyarapított, reformatus vallásáért lángoló buzgalmát, melyet ott a focusnál megacézolt, most a legnagyobb mértékben kellett kifejtenie, hogy Kálvin tanát, melyben nevelték és lelkesítették, hitközségében épen tartsa és fejlessze. Hiszen már mindenütt fölléptek Pázmány jezsuitái, az antireformáció e tevékeny apostolai. Szavuk lobbanó láng, mely mindenütt tüzet gyújt. Visszahódítják a főrangúakat, vissza a községek népét, vissza az ifjúságot iskoláikban. A régi katolikus templomok, melyeket a reformáció a vihar gyorsaságával lefőgolt, most újra a katolikusoké. A pásztorok már sok helyütt

¹ Szabó III. 2600.

² U. o.

³ Tört. Tár. 1887. 145.

⁴ Az Ultr. Akad. testimon. szerint csak 671. 1672. volt ott, i. m.

nyáj nélkül maradva bujdosni kénytelenek; akik mellett pedig még kitartottak a hivek, azok önfeláldozólag gondozták azokat, csakhogy valahogy megtartsák bennük a reformáció szellemét.

Igy a többi példájára Otrókoci is lelkének egész buzgalomával, erejének, tudományos készültségének teljes számbavételével küzd hőn szeretett hite érdekében.

De nem hagyják őket az antireformáció diadalmos vezérei. Királyi rendelettel összehívják a pásztorokat és tanítókat, hogy ne tanithassák többé a népet Luther, Kálvin stb. tévelygéseiben.¹ Ám nem egyszerre. Elsőben csak szórványosan hívják össze a pásztorokat, kik szomorúan hallják a végzetes alternatívát,² hogy vagy mondjanak le hivatalukról és térjenek meg, vagy pedig hagyják el a hazáhatárait és soh'se térjenek vissza, hanem maradjanak meg a törökökkel, akikkel oly sokszor szövöztek hitük érdekében.

Végre 1674-ben megkezdték az általános citálást.³ Az ország helytartója és zászlós ura, a primás, Szelepcsényi György március 5-ére hívja meg Pozsonyba a királyi tábla elé a protestáns pásztorokat és tanítókat. A vád, amelylyel terhelve vannak, súlyos. A katolikus hit ellen mért heves támadásukban a király fölönt személyét is megsértették, mert képmádónak, bálványozónak mondják. Gyalázzák a szenteket és Szűz Máriát, kit első szent királyunk hazánk védőasszonyává tett, aki oly sokszor mutatta meg főleg a török harczok idején anyai kegyességét. Lábbal tapossák az Oltáriszentséget. Szövöznek a haza ellenségeivel, útat nyitnak a töröknek és egyetértenek azokkal, akik a király ellen összeesküdtek. Tehát felségsértők!⁴

Szatmár és Borsodmegyék, továbbá a Pozsonyból legtávolabbra eső vidékek kivételével mindenhol citálják a pásztorokat. Otrókocsi is, alighogy egy esztendeje meg-

¹ »Furor Bestiae contra terstes Jesu Christi.« Fr. Fóris Otrók. kézirat.

² Furor Bestiae stb. I. c. XI. pont.

³ U. o. XIII. pont.

⁴ U. o. XVIII. pont.

telepedett kicsi de meleg fészékében, száműzik onnan. Hozzá 1674. február 27-én érkezett Szelepcsényi idéző-levele.¹

Zord téli idő volt, még nem énekelhették Horatiussal: »Jam solvitur acris hiems«, mégis útra kellett készülniök, hogy a kitűzött időben megjelenhessenek. Kétszázötvenen gyűltek össze, közülök az ágostai felekezethez tartozók négy-szeres számban multák felül a kálvinistákat. Otrókocsi maga mondja, hogy Pozsonyban csak szabad fogságban voltak és igen emberségesen bántak velük. A primás és Kolonics püspök, vagy ezek megbizottai naponkint meglátogatták őket és folyton lelkükre beszéltek, hogy térjenek meg és ne tanítsák többé a katolikusokra szórt rágalmakat.²

Többen meg is adták magukat, de a reformátusok hajthatatlanok maradtak.³

Április 4-én összeült a királyi tábla, hogy megkezdje a judiciumot. Középen ült a primás, jobbján az egyházi főmagasságok, balján a világi főméltóságok — írja Otrókocsi.⁴ Elkeseredett gyűlölettel nézte őket végig, főleg mikor a súlyos vádakot hallotta. Hogy is ne! Hiszen mind e vád csak vallásuk miatt van. Az tiltja, hogy a szenteket nem szabad imádni; az tiltja, hogy a képeket nem szabad bálványozni, »mint a pápisták teszik, kik a Rómában székelő Antikrisztust követik.« Az Oltáriszentséget, igaz, beismeri, hogy lábbal tiporta egyik sárosmegyei pásztor,⁵ de mi köze mindennek a felségsértéshez! Ezt nem látja ő bebizonyítottnak és azért visszautasítja a vádat.⁶

A királyi tábla három dolog közül ad nekik választást.

1. Vagy mondjanak le hivatalukról és éljenek békeességben, fej- és jószágvesztés alatt ígérve, hogy többé el nem foglalják azt. 2. Vagy vándoroljanak ki az országból, hova soha sincs visszatérésük. 3. Vagy pedig térjenek át a katolikus hitre.

¹ Sárospataki Füzetek 1863. 258. l.

² Furor Bestiae I. c. XXVII. p. XXX. p.

³ U. o. I. c. XXVIII. p.

⁴ U. o. I. c. XXIX. p.

⁵ U. o. I. c. XXI. p.

⁶ U. o. I. c. XXII. p.

A hajthatatlan Otokocsi és sok társa annyira sérelmesnek találta e pontokat, hogy egyiket sem akarták elfogadni.¹ Azért kimondták rájuk a végzetes ítéletet, mely őket a börtönbe, majd a nápolyi gályákra vitte.

Az ítélet végrehajtásával sokáig vártak, hogy a pásztorok még meggondolhassák magukat. Az elhatározásukhoz konokul ragaszkodókat, kiket vallásuk mártyroknak magasztal, végre június 6-án vitették Lipótvárra.² Útközben a katonaságtól sok méltatlanságot kellett szenvedniök, miről sajgó fájdalommal panaszkodik Otokocsi. Mihelyt Lipótvárra érkeztek, Kellius jézustársasági atya látogatta meg őket, hogy térítésüket megkísérelje. Olvasmányul görögnyelvű újszövetséget, Gerhardi libellus precum és Vedelius »De Apostasia« című könyvét, továbbá psalteriumot kaptak.³

Rabságuk idejét mindenféle szolgálai munkák elvégzésével kellett tölteniök. Sánczokat ástak, köveket, homokot hordtak, gabonát rostáltak stb. Mind e munkák közt imádkoztak és egyedül Dávid zsoltáraiból merithettek erőt. Fogóságuk csak az első időben volt szigorú. Már szent Mihály napjától vendégeket is fogadhattak, kik mint Illés galambjai ételt hoztak nekik. Végre 1675. március 18-án elindultak a hosszú utazásra Morvaországon, Ausztrián, Stájerországon át az Adriai tengerre. Triesztnél levették szakállukat és katonaruhát adtak rájuk. Így kényszerültek tovább vándorolni a nápolyi gályákra. Tíz hónapig sinlődték meg konokságukat, míg végre Gedeonuk támadt a nagylelkű Ruyter tengernagy személyében, ki őket »ex ore leonum italorum« kiszabadítá 1676. február 11-én. A kiszabadultakat vendégszerető holland hajók vitték Velenczébe, ahonnan Zürichbe mentek. Itt jólelkű reformátusok házaiban mint vendégek tartózkodtak. Otokocsi, Balberus Rodolph házában lakott.⁴

A száműzetés átkával sújtva jobb menedékhelyet alig találhattak volna mint a tulnyomóan kálvinistáktól

¹ U. o. I. c. XXX p.

² U. o. II. c. I. p.

³ U. o. II. c.

⁴ Sárospataki Füzetek 1863. 258. l.

lakott Zürich városát, mely tisztelettel csüngött martyrhit-sorsosain. Főleg a Collegium Carolinum tudós philosophia tanára, Lavater János tudott nagyban érdeklődni sorsuk iránt. Felszólította mindegyiket, hogy röviden írja le czitálásának napját, szenvedéseit, rabságát és a belgiumi rendek közbenjárására Ruyter tengernagy által történt kiszabadulásukat.¹ Otrokocsi is engedve a felszólításnak, »Propter Te Domine, occidimur quotidie« jeligével röviden leírja, hol volt lelkész, mikor kellett Pozsonyban megjelennie és befejezi »ibidem propter testimonium Jesu, capitali sententia die 4. April. damnatus, tandem ipsa morte gravioribus (cum ceteris sociis) tum Leopoldi in Hungaria, tum in Italia, in triremibus Neapolitanis subjectus est calamitatibus; divina tamen misericordia et Christianorum strenua opera, in hostium suorum veritati caelesti infensissimorum confusionem, cum ceteris Christi fidis servis die 11 febr. a 1676. liberatus« ... Ennyit adatszerűen Lavater számára.² De leírta ő ezen kalamitárait hosszabban is 1676. ugyancsak Zürichben: »Furor bestiae« ... czimű munkájában. E munkáját nem nyomatta ki, hanem csak mint kéziratot őrizték a zürichi könyvtárban Bod szerint. Megvan a »Nemzeti Muzeum« könyvtárában is »Codex Saec. XVII. W. Jankovics Miklós gyűjteménye« czim alatt.

A kegyes olvasóhoz intézett előszavában elmondja, hogy a pozsonyi judiciumot, annak előzményeit és sajnálatos következményeit csak summásan ecseteli, de ha Isten őt élteti, úgy körülményesebben is világgá fogja tenni a »Bestia« zsarnokságát. Amiket itt leirt, ahhoz az adatokat útközben gyűjtötte, mint ő mondja »passim collegi in nostra peregrinatione.« Hat fejezetben, melyeket ismét pontokra osztott, írja le élvezetes, könnyeden folyó latinsággal az antireformáció borzalmasságát, fogságát és gályarabságát. Különösen lipótvári napjait írja le körülményesen, mibe itt-ott jóízű humor is vegyül. Pl. mikor elmondja, mily nyirkos,

¹ Sárospataki füzetek 1863. 158, 252, 386. l. E tényről még ugyanott 1861. 739. l. 1868. 830. l.

² Sárosp. Füzetek. 1863. 258. l.

bedőlni készülő börtönben laktak, mely legkevésbé sem védte őket az esőtől, azért a közeli pocsolyából sárt hoztak, hogy avval tapasztazzák a sok repedést. Ám nem volt köszönet benne, a sárral együtt a sok békát is betelepítették, melyek aztán éjjel keresztül-kasul gázoltak az alvókon. Lefesti Kellius jezsuitát is, ki »minden kínzásukat oly ügyesen tudta intézni, mintha nem is tőle származnék, szemükben mérő jóindulat volt.«

A hetedik fejezetben Istenhez fohászkodik, ki majd bebizonyítja ártatlanságukat. A fönnebbiekben épen Otrokocsinak e leírása nyomán közöltük a pozsonyi iudicium lefolyását és a száműzöttek sorsát.

Zürichből Otrokocsi társaival Utrechtbe ment, hogy régi ismerőseit, Leusden tanárt és az itt időző magyar tanulókat felkeresse. Leusden természetesen örömmel látta jámbor tanítványát, kit állhatatossága hitvallóvá tett. Bizonyára ő gondoskodott róla, hogy Otrokocsi ezen utrechti tartózkodása alatt gond nélkül élhessen a tudományoknak. Mielőtt hosszasabban megállapodott volna Utrechtben, 1676-ban átkelt hét társával Angliába, hol folyamodásukra az angol király nyomtatásban megjelent proklamációban megengedte, hogy részükre Anglia bizonyos részeiben segélygyűjtéseket rendezhessenek.¹ Mivel Leusden levele² szerint Otrokocsi 1679-ban ismét Utrechtben tartózkodik, nem időzhetett soká Angliában, Oxoniumban.³ A lelkes Czvittinger tudni véli, hogy Otrokocsi az utrechti akadémián tanította a felsőbb tudományokat. Ugyanezt erősíti Bod Péter és Horányi is. Mi Leusden ajánlóleveléből csak annyit tudunk, hogy vaszorgalmával a szent és egyházi tudományokkal, továbbá tudományos könyvek írásával foglalkozott. Meglehet, hogy irodalomtörténetünk kútfőinek említett, határozott állítása Otrokocsinak ezen utrechti tartózkodására vonatkozik. Leusden

¹ Századok 1898. 125. l.

² Leusden levele t. i. az Ultrajectumi académia testim. Exam.

³ Az Oxoniumi (oxfordi) doktorok bizonyítványa szerint. Examen Reform. Praefaratióban közölve.

mint az akadémia rectora könnyen segíthette őt ideiglenesen valamely tanszékbe.

1677. júliusban csak mint »pro Christi nomine exul« szerepel. Ekkor jelent meg ugyanis Utrechtben egy »Memoria Feralis« . . . mely egy szép reményű magyar ifjúnak fürdés közben történt gyászos vesztét siratja. Címe: »Feralis Ac Inopinati Occasus Ornatissimi Ac Doctissimi Juvenis D. Johannis Raatz Beszermenyi, Spectabilis Ac Generosi Domini D. Stephani Kun Senioris ab Osdola, Incltyi Comitatus de Kükülleo Supremi Comitit, Illustrissimi ac Celsissimi Trans. Principis 1677. jul. 4. Memoria.«¹ A gyászversek egyikét Otrokocsi Főrís Ferencz írta, neve után az említett »exul« szót tette.² Verse, mely a tehetséges ifjúnak a folyam habjaiban lelt halálát úgy fogja fel, mint Istennek a magyar népre rótt büntetését, mivel nem szivleli meg Isten jóságát és nem hallgat az ő szent igéire, imígy kezdődik:

»Quantum Terra Polo distat, plus distat ab alto
Consilio Jovae, tenuis meditatio nostra.«

Befejezésül pedig e tanulságot vonja le:

»Dupliciter sed nos docet, hic casus peracerbus:
Tum nostram incertam horam perpetuo meditari,
Tum servis Domini, Verbunque sacrum venerari.«

Otrokocsi nem maradt állandóan Utrechtben, átkelt ő 7 társával Angliába is, hol folyamodásukra az angol király, mint már említettük, nyomtatásban megjelent proklamációban megengedte, hogy részükre Anglia bizonyos részeiben segélygyűjtést rendezhessenek. Leusden levele szerint 1678-ban is Utrechtben tartózkodott O., így Angliában bizonyára rövid ideig tartózkodott csak és pedig Oxoniumban. 1679-ben már otthon van rimaszécsi parochiáján, amint azt egyes prédikációinak dátumából tudjuk.³ Hogyan került haza már 1679-ben

¹ Szabó: Régi Magyar Könyvtár szerint (II. 2842.) megvan a Múzeum és Akadémia könyvtárában.

² Első helyen Leusden gyászverse áll. Második helyen Otrokocsié, azután Lisznyai Pálé, Magyar Józsefé, Diószegi Györgyé, Rimaszombati Istvánné, Tokaji Almási Mihályé, Komáromi Mihályé.

³ »Üdvösséges Beszélgetések.« (Otrokocsi Főrís Ferencz.)

holott csak az 1681. soproni országgyűlés XXV. t.-cz. értelmében lett volna szabad társaival hazatérnie, erre vonatkozólag nincsenek adataink. Csak a tényt említhetjük, hogy 1679. júliusban, 1680-ban Rimaszécsen prédikált.

Ujra otthon van tehát szeretett hivei körében, kiktől pár év előtt elragadták. A sok hányattatás után végre megpihenhet a parochia csöndes hajlékában, hogy komoly tanulmányait családi örömeivel és a lelkipásztorkodás lélekemelő feladatával megoszssa. Szorgosan rendezgeti könyveit, majd másoktól kér kölcsönbe értékesebb munkákat. Így 1681. márczius 11-én kölcsönveszi szent Vazulnak művét, melybe ez van beírva: »Hic ecclesiae Giczeiensis liber ex totius ecclesiae consensu datus est ad usum certi temporis cl. Domino Francisco Fóris Otokocsi pastori ecclesiae Szécsiensis sub spe futurae restitutionis a. 1681. die 11. mart. Testis parochus Giczeiensis Joannes Csete Nánási et Joannes Kis Rimaszombathi p. t. min. indignus eccl. R. Csaltvensis.«¹

Még ugyanazon évben Otokocsi odahagyja a rimaszécsi parochiát, hogy a Mátra tövében fekvő Gyöngyös városának lelkésze legyen.² Mint ilyen első gondját odaírányítja, hogy hiveinek, kiket a hű pásztor éber szemével őriz, épületes imakönyvet adjon. E czélből kinyomatja Kolozsvárt 1681. decz. 15-én azt az öt ihletett lelkéből merített imádságot, melyet már 1673, 1674-ben Rimaszécsen és 1670-ben mint számüzött irt. Bizonyára a hiteért és hazájáért aggodó honfiúi sziv komor keserve nyilatkozik meg azokban, mert fájdalmas panaszként fűzi hozzá e comitivát: »Adtam ki ezeket kezemből 1681. die 15. Decembris, amikor 12-dik esztendeje volna annak, hogy a Magyar Nemzet magát emésztene, és maga karjának husát enne.« Legigazabban pedig czimük fejezi ki komor hangulatukat: »Kereszt alatt nyögő Magyar Izraelnek hálaadó és könyörgő Imádságai. Siralm. 3, 4, 48, 49, 50. Vizeknek folyamati mennek alá az én szememből az én népem leányának nyomorúsága miatt. Az én szemem foly és nem szünik meg, míg

¹ Esztergomi érseki könyvtár D. II. 13. Némethy L. jegyzetei szerint.

² 1681. Gyöngyösön prédikált. Üdvösséges Beszélgetések.

ránk nem tekint s meg nem lát a Jehova az égből.« A 12. réttű 71 lapot kitevő füzet 1682-ben hagyta el a sajtót. Nagy bibliografusunk, Szabó csak két példányát ismeri. Az egyik megvan az Erdélyi Muzeumban (gróf Teleki Miklós gernyeszegi könyvtárából); a másik pedig az enyedi ref. collegium könyvtárában Bethlen Kata grófnő könyvei közt.¹

Ezeknél jobban ismerjük prédikációit, melyeket már 1681. deczember 29-én küldött a nyomdába, de csak 1683-ban láttak napvilágot Kolozsvárt. Czimük: »Idvességes Beszélgetések némely válogatott szentirási helyekről, Melyeknek alkalmatosságával helylyel-helylyel, a szentirásnak értelmében gyönyörködő elméknek igen szükséges kérdések megmagyaráztatnak és minden idvezülni kívánó lelkeknek épületire szép tanúságok és azokból kifolyó hasznok alkalmaztatnak. Otrokocsi Főrís Ferencz a Krisztusnak edgyügyű méltatlan szolgálja, most a gyöngyösi ref. Eccl. tanítója által.«³

Otrokocsi ezen Idvességes Beszélgetéseiben azokat a szentbeszédeket, melyeket már korábban Rimaszécsen majd Gyöngyösön elmondott, most tartalmasabb alakban kidolgozva »A Magyar Anyaszentegyház minden igaz és élő tagjának ajánlja.«³ Az Úr dicsősége mellett buzgolkodó B. Kecskeméti Soós János sürgette kiadásukat; és ő szívesen engedett a folytonos kérésnek, mert legderekasabb munkájának tartja, ha nemcsak élőszóval, hanem írással is építheti Isten anyaszentegyházát, főleg olyannal, mely az Isten beszédét és az abban letett igazságot megvilágosítja és oltalmazza.⁴

Előszavában megemlíti azt is, hogy tractatusait prédikáció formában írta, mivel érdekesebbekké, mintegy fülbemáshatókká akarja tenni szavait; érveléseiben pedig különös súlyt fektet arra a szabályra, hogy »az igazság ellen küzdőknek szavai igen erősek önmagok ellen, az igazság mellett.«

Összesen tiz ilyen prédikációt tesz közzé. Ezek közül

¹ Szabó I. 1286.

² Szabó I. 1300.

³ Dedicatio.

⁴ U. o.

az első hétben ó-szövetségi tárgyat dolgoz fel: 1. Ábrahám-
nak Sodomáért való esedezése és ezzel együtt a Sodomá-
nak vétke. Gen. 18. v. 22. 32. — 2. Sodomának és Gomorrhá-
nak veszedelme. Gen. 19. 24. — 3. Lóth feleségének elváltozása.
Gen. 19. r. 26. — 4. Izraelnek egyiptomi nyomorúságból kiszá-
badulása. Exod. 3. r. 7. — 5. Ostor alatt megjobbulhatlan nép.
Esa. r. 5. 9. — 6. Számkivetett Sionnak való szabadulása. Si-
ralm. 40. 22. — 7. Joseph romlásán nem bánkodóknak romlása.
Amos 6. r. 6. A három utolsóban pedig sz. Pálnak a Corinthus-
beliekhez irt leveleiből meriti tárgyát. — 8. Jó lakás mellett
való táncz. I. Cor. 10. 7. — 9. Ördögök pohara és ördögök
asztala. I. Cor. 10. v. 21. — 10. Testben akadott sátán ösztöne.
II. Cor. 12. v. Mindegyikben bámulatos anyagot halmoz,
hosszasan citálgatja Diodorust, Pliniust, Srabot, Homert,
Liviust, Vergiliust, Horatiust stb. az egyház szentatyáit és
szinte terhessé válnék csak egy-egy beszédnek olvasása is,
ha nem tudná ügyesen csoportani mondókáját.

Eljárása röviden ez: Pl. a Jó lakás mellett való tánczban,
felveszi a textust Cor. I. 10. r. 7. Most elmondja bővebben ugyan-
azt, feltüntetve az előzményekkel való összefüggését. Majd fel-
osztja az igéket három pontra. Az elsőbe az intést foglalja:
»Bálványimádók ne legyetek«, a másodikba a bálványimá-
dók példáját a bálványozás eltávolítására, »Mint azok közül
némelyek«, a harmadikba a bizonyágtételt. Szent Pál t. i.
az Exodus 32, 6. hozza fel. Ezek után felveti kérdéseit: 1.
Micsoda bálványimádás értetik. 2. Micsoda historiára tekint
itt az apostol, 3. Micsoda szokás volt, hogy a nép evett és
ivott a bálványozás közben. 4. Mit ért a játék alatt és milyen
volt az? Következnek a feleletek, melyekben bőségesen idézi
az említett klasszikusokat. Nem kerüli ki pontos figyelmét
azoknak egy mondata sem, mely valamiképen idevonatkoz-
hatik. Mindezekből levonja a tanulságot, modernizálva azt
korának farsangi epuláira: bálványozást mindaz követ el,
aki a sátán által feltalált caeremoniákban részt vesz. A
tanulságnak még okait is megadja, míg végre mindebből
két pontban levonja a »Haszont.« — Teljesen ugyanaz eljárása
a többi predikációban is. Felveszi a textust, részletesen

elmondja mégegyszer, pontokra szedi, kérdéseket támaszt, felel rájuk, levonja a tanulságot, okadatolja azt, végül pedig a hasznót, néha több pontban is. Otrókoci ezen prédikációiban leszámítva itt-ott egy kis vágást, hiában keresünk polemiát a pápistákkal, vagy más felekezetekkel. Nem egyebek ezek, mint a szentírás néhány sorának érdekes kiaknázásai, dúsán illusztrálva a történet példáival. Polémia helyett roppant szigorú erkölcsi felfogást, rideg aszkesist találunk e kálvinista prédikátor beszédeiben. Nem kell neki a lejtős hajdú, sem a cigány; keményen elítéli a tánczot, mely bujaságra vezet, nem barátja a multságoknak, poharzásnak, mert tompítják a lelket és a sátán szolgálatába hajtják azt. Nála hevesebben és meggyőzőbben még a kor legszigorúbb franciskanusa sem ítélheti el az erkölcstelenséget és mértéktelenséget.

Nem csoda, ha e komor hangulat nem talált visszhangra a gyöngyösi hivek lelkében.¹ Ellenszenvvel viselkedtek ideálisan gondolkozó lelkipásztoruk iránt, hóbortosnak tartották szegényt. Lampe ünnepélyes szavakkal állítja, hogy Otrókoci Gyöngyösön deliriumban szenvedett.² E kinjai közt, írja ő, a legnagyobb tél idején a hóval és jéggel borított mátrai hegyek közt barangolt eszeveszetten apró leánykájával. Végre vadászemberek megtalálták őt. Otrókoci maga is beismeri, hogy kora ifjúsága óta betegségnek csiráit hordja magával — ámde határozottan tagadja, hogy őrült lett volna.³ Valószínűleg a túlfeszített szellemi munka idézte elő idegbaját. Hiszen folyton tanul, folyton keresi az igazságot, folyton ír.

A hiveivel meghasonlott Otrókoci végre 1687-ben elhagyja Gyöngyöst és Kassára kerül.⁴ Ha meggondoljuk amit Lampe mond a kassai református egyházzól, melyet Rákóczy György alapított 1644-ben, hogy »inter spinas collocata« tövisek közt nyilik és nagyon féltik a reformá-

¹ Examen Reform. I. c.

² Lampe, Hist. Eccl. Reformatae in Hung. et Transilv. Traject. 1728. 515.

³ Examen Reform. Praefatio ad Directores Spirituales Protestantium.

⁴ Tört. Tár. 1894, 534. l.

tusok, mert bőszyűlten csapong körülötte az antireformáció árja — úgy csak megtisztelő bizalom jele az ő új állása. A pástorkodás terhét nem viseli itt egyedül, megosztja vele társa Ladányi; de csak két évre, mert Ladányi halálával Otrokocsi és utódai is egyedül őrzik nyájukat. Otrokocsi most megkészszeresheti vigiliántiáját, melyet Czvittinger annyira magasztal, mert ime Kassán szemtől-szembe látja magát »gyűlöletes sáskáival.« Amit Szatmárt még nem tett, most beváltja fogadalmát, szóval és tollal küzd ellenük. Már Gyöngyösön készítette munkájának tervét, ott is, itt is készíti azt az illuziórius exegesist, mely a szeretet apostolának látnoki szavaiban megbélyegezve, utálat tárgyának látja azon férfiakat, akiket az evangelium leghivebb követői, és legfáradhatatlanabb terjesztői gyanánt ismer a világ.¹

Művét azonban még sem adja a nyilvánosság kezébe, mert át akarja dolgozni, csinosabb mezbe öltöztetni, de ehhez nincs nyugalma. Új és új eszmék támadnak lelkében, ezeket veti papírra, hogy újabb munkálatok anyagául szolgáljanak. Időközben 1688. febr. 19-én elhozták a szekeresek könyveit, amiért a templomgondnok tizenkét forintot fizetett nekik.² Ezeket rendezgeti hát, hogy mint a moly beljűk temetkez-zék. De ehhez sincs nyugalma. Az antireformáció árjának egy-egy hulláma az ő lelkét is éri. Felmerűl lelkében a kétség: vajjon csakugyan az ő felekezetének van igaza?³ Hogyne gondolkodnék e kételyre mélyebben és igazságosabban a pápisták felekezetéről, hátha legalább megtanulja ebből tisztelni azoknak szent meggyőződését! Úgy van. Hogy felekezetének ne legyen igaza, azt semmiképen sem hiszi még el, elnyomja lelkiismeretének szózatát, de meglágyul szive a katolikusok iránt, gyakrabban érintkezik velük. Lelkének e nagy tépelődése meglátszik külső magaviseletén, felesége és családja iránt bizonyos apathia fogja el, mogorva és mélabús, olyan az élete, mint a rideg aszkétaké.⁴

¹ Apocalyptică Tuba Quinta etc. (Otrokocsi Főrís F.) Bod és Lampe.

² Tört. Tár. 1894. 530. l.

³ Otrokocsi Főrís Ferencz: Examen Reformationis I. c.

⁴ U. o.

Hiveinek ez nem tetszik, tépelődéseit, jó akaratát nem értik meg, ők a külsőből ítélnek és gyanús szemmel nézik a katolikusokkal való érintkezését.¹ Mint a gyöngyösiék, ők is hóbortosnak tartják Otrokocsit és méltatlanul felfüggesztik hivatalától. 1690. márcz. 8-án Udvarhelyi István a helvét felekezet főkuratora minden előzetes processus nélkül az isteni és emberi jog, meg a kánonok ellenére kizavarta őt a parochiából.² Szegény Otrokocsi! Sokkal keserűbben esett neki e méltatlanság, mint szenvedésteli gályarabsága; de azért eltűrte s még panaszt sem emelt a kath. magisztrátusnál, csak néhány szóval ecsetelte szomorú helyzetét Pelsőczy Györgynél, a szepesi kamara fiskusánál, mikor 1690-ben májusban »salvus exitus« kért. Hiába buzdította őt Pelsőczy, hogy tegyen jelentést egyháza ellen, sőt mi több, hiteért szinte kételyei ellenére rajongva épen azért indult útnak, hogy Nagy-Brittánia királya, III. Vilmos előtt a magyarországi reformátusok szomorú sorsát ecsetelje és azok számára a hathatós védelmet kikérje.³

A nemes gondolkozású lelkész harmadszor búcsúzik tehát hön szeretett hazájától; harmadszor keresi fel Német-Alföldet. Utja Brémán és Embdan át visz Amsterdámba, hova aug. 24-én érkezik.⁴ Itt hogy lelkének tépelődéseit elcsitítsa, teljesen kerüli a katolikusokat és nagy buzgón követi református hitét. Mondtuk, hogy szíve meglágyult a katolikusok iránt, most újra érzéketlenné teszi azt ha erőszakkal is, és két könyvet bocsát ki ellenük, hogy bizonyítsa igaz református meggyőződését.⁵ Az egyik az a könyve, melyet már régebben 1683-ban Gyöngyösön irt, mikor még teljes gyűlölettel viseltett a katolikusok iránt; a hirhedt »Apocalyptica Tuba Quinta: ortum, progressum et interitum locustarum pandens.«⁶ A reformátusok üldöz-

¹ U. o.

² U. o.

³ U. o.

⁴ Lampe i. m.

⁵ Examen Reform. I. c.

⁶ Szabó III. 3604.

tetését panaszló keserves szavakkal ajánlja ezt III. Vilmos királynak. Ime a Coccejanus Burmann tanítványa. Már a könyv czime is mutatja, hogy a »theologia foederalis« egyik produktumával van dolgunk, melynek szerzője az Apocalypsis sáskáit a római kath. anyaszentegyház napszámosaiban, főleg a Jézus társaságában látja és azokat, mint Lampe is beismeri, »accerrime« ócsárólja. Bod Péter, aki több ízben mond kritikát Otrókocsi munkáiról, itt hallgat.¹ Pedig, ha szerinte valahol vétkesen elcsavarta a szentírást, úgy ebben a könyvben cselekedte azt.

A könyv megjelenése után néhány hónapra Otrókocsi már megkapta a londoni udvar kegyes válaszát Burnet Gilbert püspök útján.²

A második könyv: »Strenae cujusdam dissensio Pacifica«³ József magyar királynak ajánlva, ugyancsak a reformátusok apológiája akar lenni — ámde élesen írja belőle az a változás, mely Otrókocsi lelkületében beállott. 1688-ban írta ezt Kassán feleletül Kolich Lukács jézustársasági atyának, aki ujévi ajándékkul vita-iratot osztott szét, melyben a legnyomósabb érvekkel kérdi a protestánsoktól, ugyan mondják meg, hol találják ők a történelemben egyházukat Luther, Kálvin stb. előtt? A feleletre a hitbuzgó Otrókocsi vállalkozik, de szenvedélyes hang, maró gúny helyett, nagy szérenység, igazi türelmesség szól szavaiból.⁴

Megadta hát hűséges szeretetének zálogát. Meghozta a nagy áldozatot, mert meggyőződése és lelkiismerete ellen cselekedett immár, csakhogy megnyugtassa református atyáfiát. Ezek megnyugodva látják, hogy a kassai aszketa nem pártolt el hitétől, de az ő imbolygó lelke nem talált nyugalmat. Egy-egy pillanatra tán elül lelkében a szélvihar, de

¹ Bod P. Magyar Athenas (Otrókocsi név).

² Otrókocsi: Examen Reform. I. c. »Qua de re Londini Mense Novembri anni proxime memorati, ex aula Regia, benignum etiam accepti responsum, ex ore admodum Reverendi Domini Gilberti Burnet, Episcopi Salisburiensis, inde a juventute mihi amicissimi fautoris.«

³ Szabó III. 3606 és Otrókocsi: Examen Reform. i. h.

⁴ Otrókocsi: Examen Reform. I. i. h.

azután annál hevesebben tombol. Korántsem biztos abban a válaszbán, melyet Kolichnak adott. Ujra meg újra kergeti a kétely örvényébe a tudós szerzetes fogós kérdése. Bármit is tesz, nem szabadulhat tőle, azért vágyva vágyódik az után a felelet után, mely a tiszta igazság szava lesz.

Igy tétovázva átkel ősznek kezdetén a tenger ingatag hullámain Albion ködfátyolos földére, hogy a leghiresebb angol könyvtárt, az oxfordit látogassa.¹ Elhozta magával rengeteg árkusait, melyeket már Gyöngyösön és Kassán végig szántott betűkkel, hogy itt a nagy könyvtár segítségével világra szóló könyveket dolgozzon ki belőlük. Napnap után buzgón jár a könyvtárba, kikutatja annak legelrejtettebb zugát is, úgy, hogy a szerény modorú, szorgalmas kutató csakhamar feltűnik;² szívesen látják őt a könyvtár tudós tisztjei és rövid idő múlva bizalmas barátságukra is méltatják. Ámulnak nagy eszményein, melyeket hogy megvalósítson, előbb rokonszenvenné tesz szóval és tollal.

Ilyen eszménye az, hogy a protestáns felekezetek ne forgácsolják szét erejüket, hanem egyesüljenek egymással. Kikutatja az ellentéteket a kálvinisták és a lutheránusok közt, vizsgálja azok csiráját és fejlődését, összegezi a pontokat, melyekben megegyeznek. Végre is azon meggyőződésre jut, hogy az ellentéteket lehet is, kell is áthidalni. Ennek módját nyújtja egy nagyszabású dolgozatában, melyet »Pacis Consiliumnak« nevez. Az oxfordi doktorok, különösen Edvard Bernard helyeslik e tervezetét és átdolgozásához kitűnő munkákat ajánlanak neki.³ Így Hajdegger János Henrik »Viam monstrans Concordiae Protestantium Ecclesiasticae« cz. könyve és Scultetus Severin Dániel: »Responsio ad difficultates circa articulos unionis« czimű munkája új gondolatokat, új irányt szolgáltatnak »Pacis Consilium«-ához. Mikor ennek átdolgozásával és kicsinosításával elkészült, bemutatja azt az Aula Sti Edmundi praefectusának J. Mill doktornak, aki átlátva Otrókocsi tehetségét leg-

¹ Otrókocsi: Examen Reform. 15. és 16. l.

² Otrókocsi: Origines Hungaricae (praefatio) XXXIV. pag.

³ Otrókocsi: »Irenicon seu pacis consilium« praef.

ott újabb alkotásokra, nevezetesen egy magyar egyháztörténet megírására ösztönzi.¹

És ő késznek nyilatkozott erre, annyival inkább, mivel már anyagot is gyűjtött hozzá; de nem mindjárt, mivel előbb nagyobb dologban töri fejét, a »Theatrum Antiquitatis et Novitatis Ecclesiasticae« írásában, mely a protestánsok dicsőítése lesz.²

Igazán csak törte fejét. Mert sehogysem boldogulhatott e munkálatával, pedig otthon még 1677-ben 190 lapot már meg is irt belőle. Abbahagyta hát az izetlen dicséretet és más munkába, a Clavesbe fogott. Ez annál könnyebben folyt továbból.³

Ennek írásában elmellőzött minden profán tárgyú könyvet, csakis a szentírást és szentatyákat olvasgatta. Egyszerre csodálatos világosság derengett elméjében »admirabilis lux in mente mea affulsit«, mely őt katholizálni készítette.⁴ Megijedt e gondolattól Otrokocsi, mert azt hitte, hogy ördögi kísértés és térdreborulva kérte az Istent, szabadítsa meg e gondolatoktól. Ily lelki harcok közt megakadt szeme a 86. zsoltár első versén: »Fundamenta ejus (nempe Sionis) in montibus sanctis.«⁵ Értelmezni kezdte e verset, vajjon igazán illik-e a római kath. egyházra. Ha illik, úgy le kell számolnia előítéleteivel, különösen az Antikrisztussal, ki természetesen nem más mint a római pápa, és helyes fogalmat kell magának alkotnia az egyház regimenjéről. Értelmezni kezdte hát elsöben a maga exegesisé szentelme meg az apostolok és szentatyák tanítása! Ezeket vonatkozzanak Itáliára és Hispániára is, hiszen éppen ezeket szentelte meg az apostolok és szentatyák tanítása! Ezeket fog tehát nyugodni a fényesebb egyház alapja!

Az út meg volt törve. Az exegesis első gondolata tetzetős volt előtte és arra a nagy engedékenységre birta, hogy hallgassa meg az altera pars, a kath. egyház exegesisét

¹ Otrokocsi: »Origines Hung. praef.

² U. o.

³ Otrokocsi: Examen Reform. 29. l.

⁴ U. o. 16. l.

⁵ U. o. 20. l.

is. Áttanulmányozta tehát a contextust és a régebbi szentírás-magyarázatókat és azon világos eredményre jutott, hogy a római pápa Krisztusnak földi helytartója és nem az Antikrisztus.¹

Megszűnt tehát a legnagyobb akadály, hogy a római egyházhoz közeledjék. Bár még mindig félenken és bizalmatlanul, mégis egyengeti az útat, hogy a tiszta igazság szavát hallhassa.²

Tovább füzve gondolatait Otrókocsi az egyház hierarchikus szervezetéről, a szép és üdvös gondolatok nyomán azon elhatározásra jut, hogy semmit sem fog tenni a kath. egyház ellen. Óvatosan igyekszik elkerülni könyveiben mindazt, a mi a katolikusokat sérthetné.³

Igy a »Theologia profetica, seu Claves profetiarum et Typorum« című munkája cseppet sem sérti a katolikusokat sőt azok javát is czélozza. Ép így lojális a katolikusokkal szemben egyháztörténete is; csak a reformáció korát festi úgy, hogy ráismerni belőle a református papra.⁴ Otrókocsi ezen egyház történetéhez előszót akart írni a magyarok eredetéről. Ugy történt azonban, hogy tulsokat irt előszónak, amiből aztán a kétkötetes »Origines Hungaricae« lett.⁵ A historiát soha ki nem nyomatta; bár 1693-ban maguk a protestánsok akarták kiadni, ő nem fogadta el ajánlatukat, hanem jobb időkre várt.⁶ Így az lett sorsa, hogy az esztergomi főkáptalan archivumába került, melyet egy ideig Nagyszombatban őriztek.⁷ Carolus Bél »De Maria Regina non Rege Hung.« cz. disszertációjában Péterfinek szemrehányásképen mondja, hogy Otrókocsinak ezen okmányokkal jól felszerelt kéziratát expilálta.⁸

Otrókocsi tehát már nem sérti e könyveiben a kath. egyházat, de hogy úgy közeledjék hozzá, mint a tékozló fiu

¹ U. o. folytatólagosan.

² Pethő dr. értekezésének »*Mire kell ma a theologiában súlyt fektetni?*« folytatását és végét jövő füzetünkben adjuk.

³ U. o. 27. l.

⁴ U. o. 28. l.

⁵ Otrókocsi: *Origines Hung. praef.*

⁶ Otrókocsi: *Examen Reform.* 28. l.

⁷ *Bartholomaeides: Gömör,* 422.

⁸ U. o.

szülőinek házához, attól egyelőre különösen három sarkalatos dolog tartja vissza.¹ Először is meggyőződése, hogy egyedül az Istent kell imádni, a kath. egyház azonban tanítja, hogy a szenteket és szent-képeket is »*proprie dicta adoratio*«-ban kell részesíteni. Minthogy már az engedékenység útjára lépett, nagy fáradsággal kutatni kezdi e kérdést is. Átvizsgálja a szentírást, átnézi a szent atyákat: Justint, Irenaeust, Alexandriai Kelement, Cypriant, Arnobiust, Lactantiust, Athanázt, Ambrust, Jeromost, Ágostont, Cyrillt, Leo pápát, Fulgentet, Nagy szent Gergelyt, ám ezek természetesen sehol és semmikor sem taníthaták e rágalmat.

Másodszor szívesen belátja, hogy a szenteket tisztelni helyes és üdvös, de miért kellene azokat segítségül hívni, miért kellene azok érdemeire támaszkodni, mikor Krisztus Urunk kinhalála végzetlen érdemű? Harmadszor azt is szeretné a szentírásból bebizonyítottak látni, hogy mi köze van a hagyománynak a kinyilatkoztatáshoz?

A mig gondolataiban e nagyfontosságú kérdésekre feleletet keresett, eszébe jutott Christophorus bécsujhelyi püspöknek »*Epistola irenica*«-ja »*ad Status et ordines Regni Hungariae, Aug. et Helvet. Confessionis pro Reunione cum Romano-Catholicis facienda.*« Igaz, e levelet előbb mint a mérges kigyónak csábító szavát elvetette, most azonban érettebb megfontolással vizsgálni fogja annak tartalmát. Hátha vannak benne oly érvek is, melyek őt legyőzik! És tovább szólt szívéhez a belső szózat: csak vesd magad alá a szentatyák tanának, hiszen a képek tisztelete nem dogma, a mi nem világos most azok tanából, sőt látszólag ellenkezik is az egyház mai tanával, majd világossá válik.²

A szózat nem tévesztette el hatását. Meghallgatta azt és átnézte a kath. vitairatokat, melyek hamis fogalmait megczáfolták úgy, hogy szívében bizony már katolikussá lett.³

Ily lelki metamorfózisban és tudományos kutatásokban telt el azon esztendő, melyet Otrókoci Oxfordban töltött.

¹ Otrókoci: Examen Reform. 30. l. és folyt.

² U. o.

³ U. o.

1691. aug. 20-án ütött a válás órája, hogy szellemi kincsekkel dusan felszerelve visszatérjen és gyűjtött talentumait a tudomány embereinek nagy játszóasztalán kamatoztassa. Búsan válnak el tőle barátai, a könyvtár őrei: Hyde Tamás hittudor és Dodvell Henrik; ajánlólevelet is adnak neki, melyben nem győzik dicsérni szorgalmát és józanságát.¹

Különösen megható Ervard Bernaud bucsúja: »Nem emlékszem, ugymond, hogy Oxoniumban nálad szentebb, a szent tudományokban szorgalmasabb és szeretetreméltóbb ember élt volna. Nagyon fáj nekem, hogy már elmégy, éltem mintaképe, akin annyit épültem. Áldj meg szent kezeddel, mely bilincseket hordott Krisztusért!«²

Kell-e ennél nagyobb dicséret? Egy igénytelen szegény lelkésztől, kit hivei eszelősnek tartanak, így bucsuznak Oxford tudósai! Még fülében zengett a bucsuszó, mikor kocsira ült, hogy Londonba, majd Belgiumba utazzék; ekkor lelkét újra megragadja egy gondolat.³ Feltűnik neki az a mértéket nem ismerő gyűlölet, melylyel az eretnek felekezetek egymás iránt viseltetnek. Végig fut az egyháztörténelem lapjain, de nem találja ennek párját. A gondolat hatásának nagysága azt az elhatározást érleli meg benne, hogy az egész reformáció, keletkezésének csirájától kezdve kritika tárgyává teszi egy nagyszabású műben, melynek »Examen« lesz a neve.⁴

1691. november 20-kán a frieslandi Franckerbe érkezett.⁵ Egyik egyetemből a másikba. Ez az északi tengertől csak egy mérföldnyire eső, számos csatornával átszelt, csinos város minden hirnevét egykori egyetemének köszönheti, melyet Nassau Lajos Vilmos herczeg 1685-ben kolostorok vagyonából szervezett. Kitűnő tudósok vonzották ide az

¹ Az ajánlólevelet Otrókosi »Examen Reform.« cz. munkájának előszavában közli.

² »Nemo quisquam vitæ sanctimonia, aut studiorum theol. ardore spectatior et magis amabilis in Oxonia mea vixit, quam te scio, ategre enim fero, quod abis vitæ meae monumentum et exemplar« etc. U. o.

³ Otrókosi: Examen Reform. I. e. vége.

⁴ U. o.

⁵ Cornelius Van Eck testimoniuma szerint. Examen Reform prae f.

ifjuságot mint Vitringa, Schultens, Hemsterhuis, Valkenauer stb.¹ Ezen időben különösen Cornelius Van Eck, az egyetem rektora, Vitringa a dékán, Rhenferd Jakab, Perizonius voltak Francker tudós tanárai, kiknek kedvéért Otrokocsi is másfél esztendőre megállapodott. Jámbersága, életszentsége, hitbuzgalma csakhamar itt is barátságos összeköttetésbe hozzák tudós tanáraival.² Első könyvét, melyet itt 1692-ben márczius 7-én sajtó alá rendez, az *Irenikon-t* seu *Pacis consilium-ot* már otthon irta 1682. és Oxoniumban 1691. folytatta, s most hátlából, hogy itt olvashat, írhat és műveit kinyomtathatja az Akademia senatusának ajánlja.³ Esméi, melyeket e könyvében megpendit a protestánsok egyesüléséről, összeegyeztetve Luthernek az oltári szentségről szóló tanát Zvingli, Berengar, a Waldensiek, Wiclef és Betramnak tanáival, tetszését nyelik a tanároknak, és »suffragium eruditorum«-ot irnak hozzá: Vitringa,⁴ S. Perizonius a historia tanára, Rhenferd Jakab a héber nyelv tanára, miután már Lenth János pap 1685-ben irt hozzá ajánló sorokat.

Ez az első mű, mely világgá viszi Otrokocsi nevét. Még nagyobb feltűnést kelt és híressé teszi nevét egy évre rá 1893-ban »*Origines Hungaricae*« című két kötetes munkájával, mely összehasonlító nyelvészetünkben hosszú időn át kiváló szerepet játszó iskolát nyit meg.

Nagy gonddal és izléssel állítja ki művét, mintha ezáltal is sejtetni akarná azon biztos meggyőződését, hogy e munkája a halhatatlanok sorába iktatja őt, mert örök hálára kötelezi nemzetét, melyet a reformáció terjesztette bibliai olvasmányok útján annyira megkedvelt héberekkel hozott rokonságba. Czimplapjára három képet tűzött. A felső keleti sátrakat és pálmafákat mutat. A fősátorban tiszteletes aggasztán ül könyvvel kezében, előtte kő áll, rávésve a Genesis IX. 20. 27. verse. A középső képen szegletkövet látunk,

¹ Brockhaus: *Convers. Lexicon* VI. 172. és Pallas VII. 583.

² Cornelius Van Eck *testim.* i. m.

³ Az *Irenicon* dedicatoriája.

⁴ Vitringa dékán különösen kiemeli: »Cujus zeli et doctrinae, pietatis et paritatis vitae testes tumus.«

rajta pedig e feliratot: *Origines Hungaricae Franc. Foris* Otrokocsi. A kő mellett jobb oldalt németes ruhájú férfi áll, a ki a kőre támasztja lábát és Gomert ábrázolja: a tuloldalon ellenben turbános ember áll: a Magog, ki kezével a czimre mutat. A legelső kép harcosokat tüntet fel. Következik az *Ecclesiastes* e jellegzetes mondata: *Generatio abit et Generatio advenit.*

A mű teljes czime így szól: *Origines Hungaricae seu liber quo vera Nationis Hungaricae origo et Antiquitas e Veterum monumentis et linguis praecipuis panduntur: Indicato hunc in finem fonte tum vulgarium aliquot Vocum Hungaricarum, tum aliorum multorum Nominum, in quibus sunt: Scythia, Hunnus, Hungarus, Magyar, Jász, Attila, Hercules, Ister, Amazon etc. opus hactenus desideratum! Labore et studio Francisci Foris Otrokocsi, minimi servi Jesu Christi, nunc in silentii solitudine se exercentis. Francuerae 1693.*

Előszavában a szokásos bevezető sorok után indokolja munkájának czélját. Nem hiu kérdésből, hanem a haza és Isten dicsőségére vizsgálja nemzetségének eredetét, minek példáját a szentírás Genesisében a 10. fejezetben látja. E vizsgálat annyival is szükségesebb, mivel csak azt tudjuk, hogy a scythák ivadéka vagyunk; de arra még nem gondoltunk, voltak-e őseink Scythán kívül is »sedibus ac gestis suis« hirsesek és van-e a keleti nyelvekkel rokonságunk? Nagy reményeket fűz munkájának sikeréhez. Mert egyszerre híressé teszi nemzetét. Ifjainknak nem kell annyira a külföldieket tanulni, mintha Isten azokat nagyobb észtehetséggel áldotta volna meg, mint a magyarokat — hiszen nagy-szerű őseink vannak, büszkék lehetnek ezekre. De azért csak menjenek minél számosabban az egyetemekre, a tehetségek pedig fizessenek érettök.

Ő e könyveiben csak »essentialiákat« nyujt, melyre mások annál könnyebben építhetnek. *Curiositas* gyanánt mindjárt némi összehasonlítást tesz a magyar és angol szók közt. Pl. *Tragor* angolosan annyit jelent mint »superfluitas« fölöslegesség, a mi *trágár* szavunk egyenlő a latin *vanus*-a-

um-mal — hiábavaló, a mit különösen a szemtelen beszédek-ről szoktunk mondani. Ehhez még jár a »trágyás« szó, a mit olyanra értünk, a mi fölöslegesen van cziczomázva vagy »delicat« módon.

Ép így *Wttra* angolosan »via publica« magyarul ut és út-ra »ad viam.« *Tern* angolban annyi mint a mi »töröl« igénk. Ezek közül legérdekesebb szerinte a britt *Lleian* — szüz, minek kitűnően megfelel a magyar *leány* szó. Tovább is talál hasonlóságokat a *Species* változtatásában, majd pedig úgy, hogy a betű-cserét és elhagyást veszi észre különben teljesen rokon értelmű szavaknál. Ebből természetesen következteti, hogy a mi őseink a legrégibb brittekkel rokonok voltak.

Áttér a francia nyelvre. Itt is talál rokonságot. Így a gall »*chucas*«, ami »monedula«-t jelent, egyértelmű a mi *csóká*-nkkal. Az ő *Chanfrain de cheval d'armet*-je teljesen megfelel a magyar lódisznak a »*czafrang*« szónak, a francia »*harangue*« annyit jelent mint néphez intézett szó, ez hasonlít »*harangszó*«-hoz mely a népet összehívja stb. Megemlíti hogy a belgákkal, germánokkal, lengyelekkel és a szláv népekkel, kikhez közelebb lakunk, szintén sok egyező szavunk van. Sőt hiszi, hogy a latinokkal is rokonok vagyunk. *Anus* egyenlő anyóssal. *Mancus* a mankóssal, ez pláne a héber és chald nyelvben is illetéknép hangzik. *Rogus* egyenlő *Rakás*-sal, stb.

Azt is gondolja, hogy a görögökkel egyszer közvetlen szomszédságban laktunk. Így a görög *φαίω* hasonlít a mi »fény«-ünkhöz, *ἱερός* a hireshez; e szóban az i nagyon éles, mintha két ii hangzanék stb.

Sőt még tovább megy, s a mi nyelvünkkel egyes, igen régi, a görög és latin íróknál használt szavakat akar megvilágitani. Pallas a pályástól, Venus a Vénőstől, Parnassus a párnástól, Helikon a hajléktól, Centaurus a kantárostól kapja értelmét. Átsap a keleti nyelvekre. Az egyiptomi »kiki« gyenge növény neve egyértelmű a magyar kőkénynyel. A frigiai *Bekkos* és paflagon *Bek* valamikor kenyeret jelentett. A régiek tudniillik búckmagokból sütöttek kenyeret. Tehát a

Bek szó egyenlő Bikk szavunkkal. Bekkos pedig egyenlő Bikkos vagy Bükkös-sel (faginus-a-um.) Még a szent-irási textust is meg lehet világítani a magyarral. Sela, vagy Szela zsidó szónak ugymondják nincs jelentése, pedig ők úgy magyarázzák azt mintha: pausat, szünetet jelentene. A mi szavunk: »Széle valaminek« szépen megvilágítja e szót. Izrael tiz törzsét a magyarok közt a scythák szomszédságában keresi, annyira egyezik szerinte nyelvünk a héberrel.

E rövid kivonatban ismertettük Otrokocsinak az »Origines Hung.« elé adott előszavát, mely oda konkludál, hogy ha találkozónék valaki, (a mit nem remél) a ki a főbb dolgokban, a munka irányában vele ellenkeznek, annak ajánlja, hogy szerezze meg előbb a keleti nyelvek és a mi nyelvünk teljesebb ismeretét, akkor biztosan megnyugszik e műben és mint legyőzött fél kezét fog nyújtani a szerzőnek.

Végül sajnálja Otrokocsi, hogy e nagyfontosságú mű megírásánál még magyar szótár sem állt rendelkezésére, pedig ő régebbi kéziratokat is jól felhasználhatott volna. Művét megbeszélte Francker tudóstanáraival: Wander Waegennel, Camp. Vitringával, Perizoniussal és Rhenferrddel.

Az előszó után, mely külön értekezésnek is beválik, következik 10 fejezet. Ezek elseje a Scythákkal általánosságban foglalkozik; számtalanszor citálja Aeschylot, Diodorust, Herodotot. A 2. fejezet a scythák népei közül azokról emlékezik, melyek az új testamentumban ismeretesek, különösen a hunnokról, baranyokról. A III. fejezet a hunnoknak az alánokkal Daciába és Pannoniába való jövetelét tárgyalja. A IV. fejezet Prius után Attilával foglalkozik, udvarával és nyelvével. Az V. fejezet az avarokkal, magyarázza nevüket: Pusztánjárók, pusztai katonák. A VI. fejezet ismét a hunnokról szól. A VII-ben a magyarok eredetét a nyelvek segítségével »e subsidio linquarum« illusztrálja. Felállítja azokat a hangtani változásokat, amelyek a hangzók leszármazásában előfordulnak. A VIII. fej. a hunnok nevének etymológiája. A IX-ben a »magyar« szót a

héber »magar« = »vándorolni« igéből és a chald »Mager v. Megar«-ból származtatja, mert konvenienziát talála mai »megjár« szóban. Ebből következteti, hogy azok a Megarok az Indus folyónál és a Magarok a görög Aetolián, a mikről Plinius tesz említést, a régi magyaroknak egy részét képezik. »Megara« város egyenlő magyarral, mint Megyer, Major. Mután még a Purygiaiak nevét »Frigyes«-ünkkel hozta kapcsolatba, megemlíti, hogy a magyar nép Deucalion és Pyrrha ivadéka, Magog illetve a scythák utján. Ben Gorion ellenben azt állítja, hogy Gomer fiától Thogarmatól származunk. (Ime a czimlap jelentősége.) A 10. fejezet a jázgyeokról értekezik.

Bármint hitte is Otrokocsi, hogy az »Origines Hungaricae«-vel a magyar nyelvnek a héberrel való rokonságát kiderítette és a további nyelvhasznításnak alapját megvetette; jóllehet találkozott követői, elég utalnunk Bél Mátyásnak »Etymologicon Hungaricum«-ára, a soproni ev. predikatornak, Örtel Jánosnak »Harmonia«-jára és az angol egyetemeken kiképzett tudós Kalmár Györgynek paradoxonokban kelleténél többet gyönyörködő »Prodromus«-ára: mégis megróvásban részesítette Eccardus S. György a kelmstadti Juleumban tartott distertatiójában, hogy a hunnok és magyarokat hamisan egy nemzetnek veszi,¹ pedig ezek különböző népek. A hunnok szláveredetűek, a magyarok ellenben finn-rokonok, a mely rokonságot már Comenius és Stiernhelm is elismerte, mikor a góth evangelium előszavában csodálkozva említi, hogy Molnár magyar Lexiconában sok finnhez hasonló magyar szót talált. Eccard felfogása tehát az, hogy a finnek nyelve Európa és Ázsia északi határától a déliig egyfolytában uralkodott és csak az északra törő szlávok zavarták meg. Mindjárt maga a *hunn* szó is bizonyít emellett, mert ez szláv szó a kun, kon, konyból a mi *lovast* jelent; a hunnok tehát lovasok.²

Habár Eccardus után a tudomány is pusztán illúzióknak tekintti az »Origines Hungaricae«-ket és a rajtuk épülő rendszert mulatságos szójátéknak minősítette — azt az érde-

¹ Czvittinger i. m. 148. l.

² U. o.

met még sem vitathatjuk el tőle, hogy felkeltette a nyelvészet iránti érdeklődést, a mely érdeklődés időfolytán a tudomány színvonalára segítette azt.

Mig e két művét O. sajtó alá rendezte, lelke el-elmélyyed a szentírás profécziának titokzatos szavaiban és kedves foglalkozásképen kalandos magyarázatokat fűz hozzájuk. Ezekből alakulnak: »Laetum nuntium« és »Bellum sacrum« című munkái, a melyeket csak évek multán bocsát világgá.

1693-ban május havában bucsut mond a friezek városának, hogy egykori tanulmányainak anyját, Utrechtet és tanárát Leusdent üdvözölje.¹ Juliusig időzik itt, azután Leusden ajánlólevelével² Amsterdamban és Németországon át hazájába tér vissza, névszerint Kassára. Óvatosan kerülnek most protestans atyafiai és távolról sem jut eszükbe, hogy jogos parochiájába iktassák.³ De sebj, ez annál inkább készíti őt arra, hogy nyíltan kezdje meg tárgyalásait a katolikusokkal, főleg a jezsuitákkal és a kanonokokkal, a kik annál szívesebben és sűrűbben érintkeznek a világlátott és művei folytán nagyhirű Otrókocsival.⁴

Otrókocsi ezt a katolikusokkal való intim érintkezését 1694. elején kiadott »Jó lelkiismeretnek maga mentő bizonyágai« című könyvével igazolja.⁵ Védekezik a protestansok rágalmai ellen, akik előbb ragaszkodtak hozzá és most kerülnek. A katolikusokkal való nyílt tárgyalására pedig két ok készíti. 1. A pápa nem az Antikrisztus, 2. ebből következik, hogy az egyházban a primatus úgy mint primatus, eltekintve minden abusustól, nem épen kárhoztatandó.

E mentegetés után tavasszal Jászóvárra megy Fenessy György egri püspökhöz,⁶ aki a Thököly Imrétől elfoglalt és szétrombolt várat saját költségén helyreállította.⁷ Ezen

¹ Cornelius Van Eck testimoniuma szerint. Examen Reform.

² Az ultrajectumi akadémia testimoniuma szerint. Examen Reform.

³ Lampe i. m.

⁴ U. o.

⁵ Szabó 1453.

⁶ Lampe i. m.

⁷ Pallas Lexic. 7. 76.

időtájt ugyanis Jászót nem a fehérruhás premontreiek lakták, hanem a székhelyükről száműzött egri püspökök és kanonokok. Az egri püspök egyuttal jászói prépost is volt.¹

Mint a tékozló fiu atyját, úgy keresi fel Otrókocsi a kath. egyház püspökét, hogy kegyesen fogadja fiai közé őt, a megtérőt. És valóban; a jóságos püspök úgy gondoskodik ujszülött lelki fiáról, mint az apa gyermekéről. Utra kél vele Pethő István jézustársasági atya kíséretében, hogy Nagyszombatba vigye, a hol megtalálja azt a légkört, melyet tudományoszomjas lelke megkíván.²

Hiszen itt a nagyhirű akademia, tudós és hitbuzgó jezsuitáival, itt az esztergomi káptalan könyvtára, itt a nagy nyomda.

Első napjait a lelki élet nagy vezérei körében tölti, csak Kempis Tamást olvasgatva, melyet P. Pethő adott kezébe.³ Azután első dolga, hogy a nyomdát foglalkoztassa. A »jó lelkiismeretnek magamentő tanu bizonyságait« ujból kiadja de latin nyelven, Fenessy György egri püspöknek és jászói prépostnak ajánlva azt.⁴

Otrókocsi mindeddig csak kryptokatholikus volt, nyiltan még nem vallotta magát annak. Lassan akart csi-szolódni, hogy alkalmas kővé lehessen, melyből Isten egyházát építi. Végre érkezett a nyilvános vallomás napja is. Aug. 29-én a szent Miklósról nevezett templom előtt nagy sokaság előtt beszélt a kath. hitre áttért kálvinista pap arról a tévelygő juhról, melyet a jópásztor felkeresett, hogy a többihez visszavigye.⁵ A tévelygő juh természetesen ő maga, a ki bánkódva követi meg az egyházat mindazért a sérelemért, melylyel szóval és tollal illette; ünnepélyesen vissza vonja a kath. egyházra szórt rágalmaid, de egyszersmind vádolja azt a felekezetet is, melyet ő elhagyott. Lampe eléggé

¹ U. o. 9. 867. l.

² Lampe i. m.

³ Otrókocsi: Isten előtt járóknak tökéletessége, előszó.

⁴ Szabó II. 1789.

⁵ Bod, Magyar Athenas. 356. l. Szabó 1465.

panaszolja ezt. E beszéde nyomtatásban is megjelent, ámde nagy bibliografusunk, Szabó sem tud oly könyvtárt, melyben egyetlen példánya található volna.

E nyilvános vallomás után alig egy hónapra Otrókocsi megnyerte a katolikus udvar kegyét is; mert I. Lipót 1694. szeptember 30-án évente 100, száz tallért utalványoztat ki számára.¹ Egy évre rá pedig 1695-ben »ex cassa parochorum« kap évente 150 forintot.²

Az esztergomi káptalan megkínálja akadémiai tanársággal is, de ő még nem látja elérkezettnek az időt, hogy azt elfogadja.³

Előbb Belgiumban megkezdett munkáit akarja átjavitani és sajtó alá rendezni, közben meg Kempis olvasása aszketikus mű írására ösztönzi. 1696. januárban kiadja a: »Lactum ad Lugentes Sion Nuncium« Quo ex Isaiä XXX. v. 26. ostenditur instare tempus amplissimae Lucis spiritualis in Ecclesia Christiana Nec non conversionis Turcarum et tot Vulnerum scissionumque Ecclesiae Sanationis, per Christianorum unionem futurae. Insuper primaria in pectoribus Protestantium obstacula cogitandae Pacis et unionis cum Romano Catholicis ineundae amoventur Labore Franc. Foris Otrókocsi. Cum iam ante externam suam unionem Veritatem Catholicam inter protestantes quaesisset, Tyrn. 1696.⁴

Kollonich Lipót esztergomi érseknek ajánlja e munkát, miközben elmondja, hogy folyton imádkozott Istenhez, hogy az igazságot megtalálja. Szomoruan bevallja, hogy támadta a kath. egyházat, támadta magát Kollonich érseket is, de »ignoranter« jóhiszeműleg tette azt. Most miután tévedését belátta, nyilvánosan is megkövette az egyházat és gondolja, hogy mindnyájan megbocsátottak neki. Mert akiket ellenségeinek tartott, azok legőszintébb jóakarói, főleg Kollonich, a kit Pozsonyban annyira gyűlölt, úgy szereti őt, hogy e könyv

¹ Kopácsy Okl. III. 48o.

² Diplomatarium h. i.

³ Breve specimen introductionis jurishung. Előszó.

⁴ Szabó II. 1854.

kiadását magára vállalta, pedig ezt még mint protestans írta.¹

Az olvasóhoz intézett előszavában röviden javasolja, hogyan kell a protestansokkal tárgyalni. Csak békességesen, nem szabad őket durva kifejezésekkel illetni, ellenkezőleg nyájas szeretettel, különben elidegenítjük őket magunktól. Felhossa például sz. Ágostont a mint a donatistákkal és Nagy Gergelyt a mint a szimatikusokkal tárgyal. — Majd a protestansokhoz szól, ő, a kinél szigorubb nem volt a kath. egyházzal szemben fent is; hiszen annyira tüzes ellensége volt, hogy a béke gondolata sem fért szívéhez. Csak Oxoniumban gondolkodott a béke lehetőségéről. Érdekesen felsorolja azokat az akadályokat, melyek a protestansokat visszatartják az uniótól. Első sorban a misadelfia, a felebaráti szeretet hiánya és a tulságos önszeretet; de megemlíti ennek orvosságát is. Azután egy másik »lapis-offensionis« az Antikrisztusról szóló hamis tan, melyet a pápaságra vonatkoztatnak. Bebizonyítja e tan alaptalanságát. Az is baj, hogy tulságosan elbizakodottak, mintha csak nekik lehetne igazuk és az unióban nem hisznek. Sok érdekes és tanulságos van e műben, de már a czimből is láttuk, hogy írója a foederalis theologia tanítványa.

Fontosabb a másik mű, melyet szintén 1696-ban adott ki: *Examen Reformationis Lutheri et sociorum ejus ab anno D. 1517. facta: justum, modestum, pacificum, animaeque in salutem necessarium, quo ostenditur Lutherum ejusque Socios non fuisse veros Reformatores a Deo specialiter missos ac proinde nec eorum Reformationem esse Dei verbo et fidei vete is Ecclesiae orthodoxae conformem. Quodve hac ratione Viam pacis et unionis cum Ecclesia Romana salutarem Franciscus Foris Otrokoeci aperuit: quam ut alii quoque Protestantes videant et sequantur, validis rationibus, modeste candide ac sollicite agit Auctor.* »Probate Spiritus si ex Deo sint.« — Joan. 4. v. 1. 1696. Tyrn. 622. lap.²

¹ Dedicatio.

² Szabó II. 1853.

Hitvitázó irodalmukban nyelvészeti és dogmatikus szempontból ennél fontosabb műveket ismerünk, de az Otrokocsi Examen Reformationis-ának különös erőt kölcsönöz az, hogy szerzőjét nem érheti az egyik vagy másik felekezet iránt való elfogultság vádja.

Kizárja ezt az igaz hazafias érzés, az Istentől megvert honnak jobb sorsa utáni vágyódás, mely e művet átlengi. Nem nagyravágyásból vagy kapaszkodásból katholizál ő, hanem meggyőződésből és mint ilyen őszintén szól felekezetéhez.

Jeligéül Luther jóslatát választja: »Sum plane aliquando sordidior; quod mihi non sit spes Nominis et Memoriae Diuturnae. Habere enim puto theatrum meum suam horam.«

Kinek ajánlja e művet másnak, mint annak, ki őt lelkileg újjá szülte: Fenessy György egri püspöknek?

A támadó irányt, melyet e mű képvisel, mindjárt az első kérdésre sejteti; szent Justin vértanuval kérdezi a protestansokat: »Quos Religionis vestrae allegatis Doctores? Quos fide dignos Magistros?« Kicsoda a ti vallástoknak megalapítója, minő hiteles tanítókra hivatkozhattok? Szeretek titeket egészen az oltárig, nagyon szeretlek, hiszen én is buzgó és szigorú reformatus voltam, nézzétek csak át az ajánló leveleket, miket magammal hoztam a protestans akadémiákról: Oxfordról, Franckeráról, Utrechtből, mindezek nem győzik eléggé magasztalni hithűségemet, de beláttam, hogy tévedtem, mint ti is tévedtek, azért kérdelek így titeket, hogy velem kérdőre vonjátok Luthert, Calvint stb.¹ Lássátok, ti engem eszelősnek mondtok, pedig azelőtt, mikor még gyűöltem a kath. egyházat, nagy tekintélyem volt előttem. Nem találtatok más kibuvót, azért fordultatok e gyalázatos hazugsághoz és merész rágalomhoz! Olvassátok át e könyvemet és a régebbieket, irhat-e bolond ember ilyesmit? Tudom, ha átolvassátok, szégyenkezve betömiték szátokat. Igaz, már sok éve, kiskoromtól fogva viselem egy betegségnek csiráját, mint Istennek sújtó átkát

¹ Praefatio.

büneim miatt, de ez korántsem igazolja hazug rágalmatokat, sőt ellenetek bizonyul, mert nem tudjátok, hogy Isten az erőtlének gyöngeségét erényre fordítja; sőt a legbölcsebb gondviselést csuffá teszitek, mikor azt, kit ő megvert, üldözitek. De szívesen türöm az igazságért e gonosz-ságtokat.¹

Ennyit röviden az előszóból. Az első fejezetben azután elmondja, hogy mi indította őt a vizsgálatra. Mert a protes-tansok nem ismernek el maguk közt *csalhatatlan tekintélyű* tanítóhivatalt, a melynek határozataiban megnyugodhatnak. Ők mindent kutatnak. Azért kezdett ő is kutatni. Azután elmondja lelkületének átalakulását, mint győződött meg a kath. tan igazságáról; lefesti küzdelmeit, melyekbe e belső változása került, úgy, a mint azt a fentebbiekből tudjuk. Azután ünnepélyesen kijelenti, hogy előbbi, a kath. vallást sértő művei, homokos talajon állnak. Felekezeti elvakultsá-gának és a hamis tanításoknak eredményei azok.²

A következő kilencz fejezetben vizsgálatának eredmé-nyeit közli. Nevezetesen Luther és társai, midőn megkezd-ték a reformációt, nem is sejtették, hogy elszakadnak a kath. egyháztól, következőleg nincsenek hivatva Istentől. Mert hisz a tridenti zsinat is beismeri, hogy sok abusus van az egyházban, mindazonáltal nem úgy kellett volna azt javítani akarni, hogy a római egyházzal való közösséget megtagadják. Sőt a kik a nagy reformra vállalkoztak, azoknak még meghalni is kellett volna inkább, mint aposztatálni. Felemlíti Huss és Prágai Jeromos életét, a kiknek sok bajuk volt az egyház-zal, de még sem szakadtak el tőle, különösen látható fejétől nem. Bizonyításait syllogismus alakjában eszközli. (III.) Abból is látszik, hogy Luther hamis próféta, mert a kiket Isten küld a bajok orvoslására, azoknak főgondja, hogy a hivek-ben a békét, szeretetet és egységet megtartsák, a mit Luther és társai elmulasztottak. (IV.) Az Istentől hivatott reformá-torok főgondja, hogy a hivek szívébe az Isten szeretetét és

¹ Otrokocsi: Examen Reform. praeformatio ad Directores Spirituales Prote-stantium.

² Examen Reform. I. c.

félelmét, az életszentséget plántálják, a mit Luther és társai nem tettek. (V.) Luther tévelygése az Üdvözítő tana ellenére, nem békésen, hanem nagy zajjal és fegyverzörejjel, lázadással terjedt. (VI.) Hogy Luther és társai Isten nevében nem ugyanazt, hanem ellenkezésben álló dolgokat tanítottak. Példák. (VII.) Luther *élete* és eljárása nem felel meg az Istentől hivatott reformátorénak. A (VIII. és IX.) profécziák és szentatyákból idevágó idézetek. Az eretnekek ellenvetését, melyet az Apocalypsis IV. 9. verséből meritenek, megczáfolja. (X.) Felszólítás az egyesülésre, mert csak úgy lehet boldog és nagy a haza.

Természetes, hogy a provokáló Examen nem maradt felelet nélkül. Bod P. örömmel jelenti, hogy az angol Wodroffe »megmutatta szél ellen való pókhálónak.« De Czvittingertől tudjuk, hogy Otrokocsi is tudott felelni a tengerentúli kritikusknak, csak hogy nem volt alkalmas módja e feleletet kinyomatni.

Hogy is ne; hiszen nagy utra készül. Rómába akar zárándokolni, hogy sz. Péter utódának, Krisztus földi helytartójának lábaihoz boruljon és alázatos kézcsókjával illesse azt, kit Krisztus legnagyobb ellenségének, a megtestesült ördögnek hirdetett.

1696. szeptember havában elhagyja a magyar Kis-Róma ősi falait és Bécsbe megy, hogy magát a felséges urnak bemutassa, innen pedig Rómába utazik.¹

Az energikus XII. Incze ült ekkor a pápai trónon. Most látja, hogy mennyire csalatkozott előbb, mily aljasan gondolkozott a szent atyáról, »a kinek tisztelendő felsősége, tekintetes diszessége és magának különös dicsősége, a hozzá illendő authoritással önkinyén félelemmel egybenkötött tisztességtételt s maga-megalázást indit és szerez elméjében és alattomban sugarollja és tanítja, hogy ezen főpapban Krisztus önmaga lakik.²

XIII. Ince maga, a bibornokok, a seleuciai püspök, a bécsi apostoli követ, a bibornokok titkárai és a szentpalota tisztelendő

¹ Lampe i. m. és Otrokocsi: Isten előtt járóknak kötelessége. Bev.

² Otrokocsi: Róma Istennek szent városa. XVIII. l.

igazgató mestere mind tetszettek Otrókocsinak. Különösen tetszett neki a »szép rend, módos indézet, a dologra való figyelmeztetés és illendő meggondolása, melylyel élnek, midőn valamit közönséges sutfragiummal kell eligazítaniok. Ezekhez képest a tétova oszlott seprűszálaknak és zürzavarnak mondhatna némelyeket az ő igazgatásokban és szokásokban,«¹ úgy látja, hogy »negédes dölyfösség nélkül illendők magok reá viselésében.«

Otrókocsi sehol sem számol be azon esztendőről, melyet Rómában töltött. Valószínű, hogy megszokott tudományos kutatásain, a vatikáni termek és könyvtár látogatásain kívül, főleg katholicitását erősíté, egészen közelről szemlélvén a pápát és a legfőbb tanítói hivatalt, a mely a katolikus egyháznak oly alapja, hogy nélküle pillanatig sem állhatna fel és épen ezért oly nagy szálda a protestánsok szemében.

Sokat épülve és nagy kitüntetéssel mint a hittudomány, bölcelet és mindkét jog tudora tér vissza Nagyszombatba.²

Rómában szerzett benyomásai után megírja most »Róma Istennek Szent Városa« cz. munkáját, melyben a 47 (48) zsoltárnak vezérlése szerint megmutattatik, hogy a régi betű szerint való Jeruzsálemen és Sionon (szorosabb értelemben) a Róma városbeli Ecclesia, mint egyéb ecclesiáknak feje példázattatott. Végre a protestánsokhoz idvességes berekesztő beszéd fordittatik.« (1698. Nagyszombat.) Jeligéje: »A mi fundamentumunk a Sionban legyen, ott kell megerősítettünk, és nem a tudomáynak akármely szelével megfordittatnunk.« Dedicatiója: Tiszt. Kovacsóczy Mihály Uramnak, Bucsú-Boldogh Asszony titulusa alatt való Apaturnak, a nemes esztergomi káptalan custosának és kanonoknak, nekem nagy becsültre méltó Patronus Uramnak.³

Az előszóban előadja, miképen kell a kalvinistákkal

¹ U. o. XX. fej.

² Otrókocsi: Breve Specimen juris, praef. Továbbá Bod, Horányi, Lampe stb. i. m.

³ Szabó i. m. 1535.

vitatkozni. T. i. a főtétele, melyhez valaki mint fundamentumhoz ragaszkodik, kell ledönteni; így be kell bizonyítani, hogy a római egyház Krisztus igaz jegyese és az a reformáció, »melyet minap elejek tettenek, nem igaz.« Vegyük el ellenségeinktől azokat a fegyvereket, melyekben leginkább biznak; ez a legbiztosabb út a győzelemre, mert ők fegyver és erő nélkül maradván, kénytelenek megadni magukat, avagy az utolsó veszedelmet elszenvedni. Így ők csak a szentírásban biznak, ha a katolikusok ellen beszélnek; különösen a profetiákban, az forog szájukban és a mélyebb elméjük irásaiban. Ők azt vélik, hogy maguk képezik Istennek szent városát, a kath. egyház ellenben Babylon, Aegyptom, Sodoma stb. Azon kell tehát lennünk, hogy a szentírásbeli erősségek, főleg a profetiákból valók, tőlük elfogadtassanak és az ő megszegésükre és meggyőzítésükre és a Krisztus alá való hódoltatásukra fordítottassanak. Otkokosi lelkének egyenességét szépen tolmácsolja e szavakkal: »Minden hiában való dicséretnek és világi tisztességnek s világi előmenetelnek vadászása nélkül, egyedül az igazságnak és az Anyaszentegyház javának szeretetétől« t. i. írta e művét. E könyve két részre oszlik. Az első tartalmát e szavakkal jelzi: A 47. (v. 48) Soltárnak egynehány első versei a lelki értelemben a Róma városbeli Ecclesiára, mint egész ecclesiáknak fejére alkalmaztatnak. A második részben pedig rendre vett erősségekkel megmutattatik, hogy az eddig forgatott Soltárban s több hasonló profetiákban is Jeruzsálemen szorosabb értelemben, a Róma-Városbeli Ecclesia példázott. Végre annak keményebb ostromlóihoz, lelkeket belől szorongató barátságos és idveséges oktatás és intés tettetik.

Ezen oktatásból álljanak itt a következő érdekes sorok: »Ti magyar Protestansok ugyan megjedzett hiresekké tettetek magatokat egyéb Nemzetek előtt a ti megszokott pártolkodásitokért és keresztény királyotok s királyitok ellen való támadástokért. Azoknak szóllok itt, a kik olyanok; a kik peniglen még eddig semmi nyilván való pártolkodással önkinyén magokat meg nem jedzették, azok értvén ezeket,

annál inkább őrizkedjenek, hogy még gondolatjokban is ne rágalmazzák a királyt, avagy ne mondgyanak annak és arról gonoszt.«¹ . . . »Csak volnátok hűségesek a királyhoz és fiaihoz.« »Mihaszrát veszitek s vettétek mind eddig, a sok rendbeli pártolkodásnak, annak színe alatt, hogy külső és belső szabadságtokat helyre állítnátok?«² A protestánsokhoz intézett barátságos szózat és az egész mű odairányul, hogy »Vagy még nagyobb lelki és testi veszedelemben ejtetek magatokat, a melyben és a minémüben vagytok, avagy (hogy ez úgy ne következék) a ti lelki atyátokat s Atyáitokat és a ti lelki Anyátokat a római Ecclesiát megismeritek és megböcsülitek.«³

Ugyanezt a könyvet kiadta latinul is Illyés István szent Jobi apátur ő kegyelme patrociniuma alatt.⁴

Előbb említettük, hogy Otrókoci Nagyszombatba jövéen, 1694-ben Kempis Tamás olvasgatása közben azon gondolatra jött, hogy »valami különböző renddel és módal« hasonló aszketikus könyvet fog irni. Bele is fogott ennek írásába, minthogy azonban 1696. szeptemberben több mint egy évi tartózkodásra Rómába ment, abba is maradt e munkája és csak visszatérte után 1698. sz. Jakab havában folytatta megint e könyvet,⁵ melynek ily czimet adott: »Isten előtt járóknak tökéletessége, avagy igaz kegyességnek és szentségnek utja, melyet a szentírásból és a régi sz. Atyáknak s egyéb hiteles doctoroknak tanításokbul, hűséges munkával leirt Otrókoci Főrís Ferencz e végre, hogy az idvezülni kívánkozó hívek a szenteknek példájok szerint oly szentséget érhessenek ez életben, melynek vége minden bizonynyal az örök boldogság legyen.« Nagysz. 1699. Dedicatiója: »Méltóságos Herczegnek galanthai Eszterházy Pál Uramnak, Fraknó várának örökös groff Urának, Magyarország Palatinusának, kunok és jászok bírá-

¹ Otrókoci: Róma Istennek szent városa. II. XXX. 1.

² U. o.

³ U. o. XXVIII. 1.

⁴ Róma Civitas Dei Sancta etc. Szabó II. 1939.

⁵ Otrókoci: Isten előtt járóknak tökéletessége. Bev.

jának etc. és méltóságos kesmarki Tököli Eva herceg-asszonynak.«¹

Otrokocsinak ezen könyvében is találunk csipős polemiciát a protestansok ellen. Így az előszóban, miután a katholikusokhoz szólt, a tévelygőkhöz imigy beszél: »Ha Istent valóban szeretitek (a mint jól tudom, hogy szóval úgy valljátok) minden vetekedés nélkül e kettőt itt tartásatok meg. 1. Hogy valamely gyülekezetben az igaz kegyességnek és szentségnek utja, azon gyülekezetnek tulajdon könyveiből s doctoribul egészen feltaláltatik, az minden bizonynyal igaz jegyese s tulajdon Ecclesiája az Ur Jézus Krisztusnak: (mert ugyanis az az ut, sehol egyebütt igazán s egészen fel nem találtathatik, hanem csak Istennek igaz gyülekezetiben és ennek tulajdon könyveiben s doctorinak írásiban s praedikálatiban.) 2. De a római kath. gyülekezetben (a régiben és mostaniban) az egész kegyességnek és szentségnek utja ugyanazon gyülekezetnek tulajdon könyveiből s doctoribul egészen feltaláltatik, azért következik, hogy a római catholica gyülekezet, a Krisztusnak igaz jegyese s tulajdon Ecclesiája, (melyet nem egyéb tagadhat, hanem a ki vagy tudatlan a kath. doctoroknak kegyes írásaiban, a melyekkel ékesítettett e könyv, avagy egészen idegen minden kegyességtől.)«

A kegyességnek utját tartalmilag következőleg osztja fel: A lelki vilagosság; mi magunk megismerése; Istennek ismeretei; bűnön, és bűn miatt lett boldogtalanságon való kesergés; mértékletesség, lelki harcz, alázatosság.² E pontok fejtegetésében szünös-szüntelen citálja Pázmányt, maga a cím is Pázmány kalauzára emlékeztet. (Bod Péter megjegyzi róla, hogy »igen szép könyv,« Danielik pedig jeles műnek mondja Otrokocsi e munkálatát.)

Ennyi theologiai és aszketikus tárgyú munka után

¹ Szabó i. m. 1547.

² Otrokocsi többi közt így magyarázza a simplex szót »edgyügyü nemcsak valami paraszt és ügyetlen edgyügyüt, hanem igen dicséretes edgyügyüt is, azaz csalárdással nem elegyítettet, nem kettőset, és így tisztát s hűségést is teszen a Deákknál.«

méltán gondolhatnók, hogy Otrókoci a katolikus hitre való áttérte után pappá szenteltette magát. Ugy látszik, hogy a »Pallas Lexicon« írója is ilyen feltevésre alapította azon állítását, mely szerint Otrókoci kath. pap is volt. Otrókoci még sem volt kath. pap, mert a felszenteltek lajstromában nem fordul elő; Zelliger Alajos sem vette be »Egyházi Írók Csarnoka« cz. könyvébe. Nem tud erről Bod, Czvittinger, Horányi, de még Lampe sem, a ki még legtöbbet tud Otrókocsiról. Szerintök Rómából való visszatérte után a káptalan könyvtárát és levéltárát rendezgette, azután pedig 1699-ben újból kapott meghívást a nagy-szombati akadémia jogi tanszékére.¹ Most már engedett a kitüntető meghívásnak és hogy arra való rátermettségét némiképen megmutassa, bár különben csak a theológiával szeret foglalkozni, jogi tankönyvet irt a joghallgatók számára, úgy azonban, hogy azt mások is haszonnal forgathassák.² Czimét így határozta meg: »Breve Specimen introductionis in juris prudentiam Methodicam. Una cum annexa suis locis succincta juris canonici collatione cum jure civili. Huic subnectitur experimentum reductionis juris Hungarici ad suos fontes. In aliquot exemplis.« 1699. Tyrn.³

Értekezik benne a jog fogalmáról és fajairól, azután a jogi személyekről és dolgokról, a peres eljárásról. Függetlenül a kutató nyelvész egyes törvényinkben előforduló jogi kifejezéseknek magyar gyökerét nyújtja.⁴ Pl. *Ewrii* és *Ewrek* a magyar *őr*, *őrálló* szóból veszi eredetét. *Biloch* (II. András Derc. Art. 5) ebből fajult el: *Birák* v. *Birók*. *Mega*, ugyanaz mint: *megye*. *Pristaldus* (S. Ladisl. Lib. I. c. 40) *perestoldó* szótól magyarázható. Ezek ugyanis a főbb biráknak segédjei voltak. *Jó-kergető* (S. Ladisl. lib. 3. c. 23) *jó kergető*, azaz »Bonorum persecutor, collector«-ból való. Ehhez hasonlóan még több jogi szót értelmez.

E könyv kiadása után Otrókoci néhány éven át nem

¹ U. o.

² Szabó i. m. II. 1972.

³ Otrókoci: Breve Specimen juris. 43. l.

⁴ Otrókoci: Breve specimen juris. praef.

foglalkoztatta a nyomdát; de tollát nem pihentette, mert azután is sűrűn jelentek meg munkái, melyeket bizonyára ezen években irt, illetve átdolgozott. Így 1705-ben megjelenik a »Theologia prophetica,«¹ melynek magas szárnyalású *stylusa* megnyerte Czvittinger tetszését. 1706-ban kiadja az »Antiqua Hungarorum religio-t, vere Christiana et catholica temporibus sancti Stephani Primi eorum Regis Christiani ab ipsis suscepta et ab eodem sancto Rege, Filio suo S. Emerico per modum instructionis summarie tradita: Nunc vero cum debita illustratione et explicatione pro meditanda et maturanda sancta Christianorum in Fide Unione DD. Hungaris ac praesertim DD. protestantibus utriusque Partis, modeste et cum sincero aeternae salutis eorum desiderio, sub auspiciis et cum consensu speciali celsissimi ac Reverendissimi Principis et Domini, Domini Pauli Szecseni Archiepiscopi colonicensis proposita, per Fr. Foris Otrókocsi. Tyrn. 1706. aug. 16.«²

E könyvhöz, mely Szécsényi Pál kalocsai és bácsi érseknek, veszprémi adminisztratornak és szentgotthardi apátnak van ajánlva, Dolnyi István csanádi püspök, esztergomi nagyprépost és földvári apát irt ajánló sorokat Nagyszombatban 1706. szept. 18-án, kívánva, hogy a szent békének akadályai minél előbb megszűnjenek és ezért nagyban helyesli a szerző célját. — Az akadémia részéről Szeles Márton S. J. és Podhorányi László S. J. adták meg az »Imprimatur«-t. A könyv kilencz fejezetre oszlik; alapját a sz. Istvánnak fiához Imréhez intézett *instructio* képezi; vitatja a jó cselekedetek szükségességét szemben a protestánsoknak azon tanával, hogy a hit is üdvözít. A többiben a protestánsok hazafiságára apellál, hogy ne változtassák meg azt a hitet, melyet szent István nekünk örökségül hagyott és bebizonyítja, hogy ez az a katolikus hit, melyet mint akkor, ugy most is a római egyház követ.³ Legyenek

¹ Szabó i. m. 2234.

² U. o. 2367.

³ A VIII. fejezetben említi, hogy Luther sem merte a fülgyónást teljesen eltörölni; nincs tehát okuk a protestánsoknak, hogy szent királyuknak a gyónást szigoruan kötelező *decretumát* megtámadják.

tehát mindnyájan, amint egy hazának gyermekei, egy hitnek is gyermekei, mert csak akkor boldogulhat a haza e váltságos időkben.¹

A hitbuzgó férfiú fejébe vette, hogy Istentől kapott hivatást a protestansok visszatérésére. Minden szava, minden tette ezt célozza. 1711-ben Bécsben jár I. József királynál, hogy e törekvéseiben őt pártfogolja. Könyvet is ajánl neki, a »S. Josephus Patriarcha, ut vir Dei charus«-t, hogy ennek olvasásából nagy harcrai közt vigaszt és kitartást merítsen.²

1712-ben szintén Bécsben egyik már Franckerben megírt és Nagyszombatban átdolgozott exegetikus művét adja ki: a »Restitutio Israel futura«-t.³ Ebben Oseas III. 4. és 5. verséből azt magyarázza ki, hogy az ó-szövetségben széteszlott zsidó nép, mely más népekbe keverődött, rövid idő alatt, ha Istenhez visszatér és szent életet él, felfödözhető a különböző, különösen scytha származású népekből és összegyűjtve, a megígért boldogságára vezérelhető. Ezeknek restitúciója után, az új-szövetségben széjjeloszlott zsidó nép Krisztushoz térne, hogy azután az összes keresztények egy pásztor alatt egy akolba vezetessenek. E könyvre helyesen jegyzi meg Bod Péter, hogy »somnus fallax,« mert ugyan csak Coccejus exegesise szerint készült illusio. De azért megkapta a bécsi egyetemen az »Imprimaturt,« a nyomdai költséget pedig Nesselrodt Vilmos Ferencz gróf, pécsi püspök, székesfehérvári prépost, Baranya, Tolna és Valkó főispánja és a király titkos tanácsa viselte.

Ugyanezen évben egy másik könyvet is ad ki, mely szintén a szent úniót iparkodik előmozdítani. Czime: »Media vitae prolongandae.«⁴ E könyv megmagyarázva a zsoltáros ama szavait: »Dies super dies regis adjicies« tanácsot ad, mily módon hosszabbítható meg a keresztény fejedelmeknek élete úgy, hogy Istennek, az egyháznak, a közjónak soká, hasznosan élhessenek. Ezen élethosszabbító eszközök közt

¹ Antiqua Hung. Rel. Epilogus.

² Szabó i. m. 426o.

³ Petrik: Bibliogr.

⁴ U. o.

megemlíti a keresztények egyesüléseért való önfeláldozó buzgalmat.

Otrokocsi, a ki Nagyszombatban mint a hazai jog tanára, főleg azon fáradozott, hogy hallgatóit az alattvalói hűségre serkentse, 1716-ban ismét könyvet adott ki, mely a fejedelmek dicsőséges felmagasztalása akar lenni. Czime : »Princeps Nadib Christus in suis principibus.«¹ Isaias 32. fejj. 8. verséből kimagyarázza, hogy a legfőbb fejedelem, Krisztus Urunk, a kit Isaias Nadibnak nevez, a világ utolsó éveiben oly fejedelmeket támaszt, a kikben teljesen lakozik az ő szelleme. Általuk fejedelemhez méltó csodadolgokat fog művelni. Ezek közt az első fejedelem az egyház látható feje lesz, a ki alatt megvalósul a megjósolt »egy akol.«

Végre 1717-ben nagy irói termékenységének utolsó produktumát adja ki, a »Bellum sacrum«-ot,² hogy utolszor hangoztassa azt a nagy eszmét, melyért oly fáradhatatlanul dolgozott, a keresztények egyesülését. A profécziákból indul ki e könyve is, de azért vallásos színezete mellett elég nagy politikai vonatkozásokkal bír. Nem akar t. i. mást mondani, mint azt: minek is czivódnak egymással katolikusok és protestánsok? ne gyengítsük egymás erejét, hanem hatványozva azt, üssük közös ellenségünket, a törököt.

1718. okt. 1. visszaadta nemes lelkét Teremtőjének, hogy örök nyugalomra térjen, miután az élet küzdelmeiben kiállotta a tűzpróbát.³

Nagy buzgalommal gyűjtött könyvei, nagyobbrészt az esztergomi főegyházmegyei, akkor még káptalani könyvtárba kerültek.

Élete, melyet ez alkalommal csak vázlatosan rajzoltunk, példája azon nagy jellemeknek, melyek folyton az igazságot keresik, s azért meg is találják; ennek kedvéért aztán mindent elhagynak, a mi életüket kellemessé tehetné, és örömet vállalkoznak a legnagyobb nehézségek legyőzésére, csak hogy céljukat elérjék.

¹ Petrik Bibl. — ² U. o.

³ Matric. Def. Tynaviae: »Debitum naturae exsolvit clariss. Franciscus Foris Otrokocsi Ss. theol. Philos. et juris utriusque doctor.«

